

ENSIKOTIPERHEEN ARJEN HALLINTA

Tukeminen palveluoppaan avulla

Petra Nurmola

Opinnäytetyö, syksy 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Nurmola, Petra. Ensikotiperheen arjen hallinta. Tukeminen palveluoppaan avulla. Helsinki, syksy 2011, 56s., 5 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyössäni käsittelen ensikotiperheiden arjen hallintaan liittyviä kysymyksiä ja kuvailen palveluoppaan laatimisprosessia. Opinnäytetyöni tavoitteena oli vauvaperheiden palveluja sisältävän oppaan avulla tukea ensikotiperheiden arjen hallintaa ja ennaltaehkäistä ongelmia.

Palveluoppaan laatimisen pohjaksi tein haastatteluselvityksen. Haastatteluilla minun oli tarkoitus selvittää Helsingin Ensikoti ry:n työntekijöiltä ja asiakkailta minkälaisia vauvaperheille tärkeitä palveluja asiakkaat tuntevat, mistä he tarvitsisivat lisää tietoa ja kuinka tietoa voisi perheille lisätä. Aineisto koostui kahden ensikodin työntekijän ja kahden asiakkaan teemahaastatteluista. Nauhoitin haastattelut, jonka jälkeen litteroin ne analyysia varten. Analysoin aineiston sisällönanalyysi-menetelmää käyttäen, hyödyntäen haastattelurungon teemoja.

Haastattelujen tulokset olivat, että ensikodin asiakasperheillä on usein hyvin vähäinen tietämys vauvaperheiden palveluista. Haastatteluissa esiin nousseet, tärkeiksi koetut palvelut, muodostivat rungon oppaaseen. Niitä olivat erityisesti harrastus- ja vapaa-ajan toiminta vauvaperheille, sekä terveys- ja sosiaalipalvelut. Palveluoppaan ulkomuodossa tuli ottaa huomioon selkeys, ajankohtaisuus ja selkokieleisyys. Suunnittelin ja toteutin oppaan itse. Ensikodin henkilökunta arvioi oppaan, jonka jälkeen muokkasin oppaan lopulliseen muotoonsa.

Asiasanat: perhe, elämänhallinta, arki, ensikoti, palvelut

ABSTRACT

Nurmola, Petra. A serviceguide to promote life control of customers at the Mother and Child Homes. 56p., 5 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor in Social Services.

My thesis is a project consisting of a qualitative research and creating of a serviceguide. The qualitative research included four interviews. The serviceguide is for families who have been customers of Mother and Child Homes. The serviceguide includes important information on services for families with small children around Helsinki. The aim of this project is to support families' independent initiative and activity in searching information. With better knowledge of services families can manage better.

I interviewed customers and workers of the Mother and Child Homes. The goal of the interviews was to gather information about customers' knowledge of services for families with small children and what services they would like to and need to know more. The interviews were written down and analyzed by using content analysis. The serviceguide is based on the results I found out from the interviews.

The main result of the interviews was that families living in Mother and Child homes often know very little about the services for families with small children. The interviews indicate that families need more information on hobbies and activities for families with small children and also on social- and healthcare services, which all were covered in the serviceguide. The appearance of the serviceguide needed to be clear, easy to read and easily updated. The serviceguide was edited according to the feedback given by the workers at the Mother and Child Homes.

Key words: family, life control, services

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 HANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	8
3 PERHE	9
3.1 Perhe-käsitteen määrittelyä.....	9
3.2 Vauvan syntymä perheen elämänmuutoksena.....	11
4. ELÄMÄNHALLINTA	13
4.1 Elämönhallinta-käsitteen määrittelyä.....	13
4.2 Elämönhallinta perheessä	14
4.3 Tiedonhankinnan ja elämönhallinnan yhteys.....	15
5 PERHETYÖ	17
5.1 Perhetyön lähtökohdat	17
5.2 Perheiden palveluja.....	18
5.3 Lastensuojelun perhepalveluja	21
5.4 Vauvaperhetyö	21
6 ENSIKOTITYÖ.....	24
6.1 Ensi- ja turvakotien liitto ry.....	24
6.2 Ensikotityön historia	24
6.3 Ensikotikuntoutus	25
6.3.1 Asiakasperheet.....	26
6.3.2 Ensikotikuntoutuksen menetelmät	26
6.3.3 Kotiutuminen ensikodista — muutto ja muutos	27
7 HANKKEEN VAIHEET	29
8 HAASTATTELUT	30

8.1 Haastattelujen toteutus ja sisältö.....	31
8.2 Haastattelujen analysointi.....	31
8.3 Haastattelujen tulokset	32
8.3.1 Asiakkaiden kotiutuminen ensikodista ja palveluiden tarve.....	33
8.3.2 Asiakkaiden sosiaaliset verkostot	34
8.3.3 Asiakkaiden tiedot palveluista	35
8.3.4 Asiakkaiden heikosti tuntemia palveluja.....	35
8.3.5 Lisätiedon tuoma hyöty	38
8.4 Keskeiset johtopäätökset.....	39
8.5 Haastattelujen luotettavuus ja eettisyys	41
9 OPAS	43
9.1 Oppaan suunnittelu	43
9.2 Oppaan toteutus	44
9.3 Oppaan arviointi	46
10 POHDINTA	49
LÄHTEET	52
LIITE 1: Työntekijähaastattelu	
LIITE 2: Asiakashaastattelu 1	
LIITE 3: Asiakashaastattelu 2	
LIITE 4: Palveluopas :Helsingin alueen palveluja vauvaperheelle	
LIITE 5: Palveluopas: Services for baby-families around Helsinki city	

1 JOHDANTO

Tutkimusten mukaan ihmiset, joilla on vaikea elämäntilanne ja eniten ongelmia, ovat vähiten halukkaita ja kykeneviä yrittämään ongelmien ratkomista tiedonhankinnan avulla (Savolainen 1993, 105). Savolaisen (1993, 101) mukaan tärkeimmin omiin tiedonhankinta menetelmiimme vaikuttavat perheenjäsenten esimerkit. Moniongelmaisuuuden periytyminen sukupolvelta toiselle tukee negatiivisella tavalla passiivisuutta myös tiedonhaussa.

Helsingin Ensikoti ry:n työntekijät ovat huolissaan asiakasperheidensä yksinäisyydestä, palveluiden ulkopuolelle jäämisestä ja siten syrjäytymiskiirteen jatkumisesta tiedon puutteen takia. Monet perheet tarvitsevat vielä ensikotikuntoutuksen jälkeenkin runsaasti apua arjen hallintaan sekä erilaisten palvelujen ja tiedon löytämiseen. Ensikodin työntekijät pohtivat, kuinka tietoa voisi perheille lisätä ja kuinka perheitä voisi tukea omatoimiseen tiedonhankintaan.

Minua kiinnosti tehdä opinnäytetyö vauvaperhetyöhön liittyen ja erityisesti minua kiinnosti, kuinka heikommassa asemassa olevat vauvaperheet tavoittavat heille suunnattuja palveluja. Olen mukana yhdistystoiminnassa järjestämässä perheille palveluja, joten kiinnostukseni pohjautuu osittain siihen. Olin yhteydessä Helsingin Ensikodin Vallilan toimipisteeseen ja opinnäyteyhteistyö lähti käyntiin. Ensikodin henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta syntyi ajatus palveluoppaasta, jonka voisi antaa mukaan perheelle, joka kotiutuu ensikodista omaan asuntoon.

Helsingin Ensikodin Vallilan toimipisteessä tarjotaan pitkäaikaista kuntouttavaa laitoshoidoa lasta odottaville äideille ja vauvaperheille. Asiakkaina ovat teini-ikäiset ja paljon tukea tarvitsevat vanhemmat, maahanmuuttajaperheet sekä perheet, joissa vanhemmilla on psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia.(Helsingin ensikoti ry i.a.) Koska asiakasperheillä on monenlaisia ongelmia elämässään,

he ovat nuoria ja usein saavat vasta ensimmäisen lapsensa, on oletettavaa, että heillä on vähäiset tiedot vauvaperheille suunnatuista palveluista.

Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda ensikodin asiakasperheille palveluopas, josta vanhemmat saavat tarvitsemaansa tietoa Helsingin alueen palveluista vauvaperheille. Haastattelemalla asiakkaita ja työntekijöitä haluan selvittää, minkälaisesta tiedosta asiakkaat voisivat hyötyä ja missä heidän mahdolliset tiedon puutteensa ovat. Haastatteluvastausten perusteella kokoon oppaaseen täsmälliset palvelut, joista asiakkaat tuntuvat kaipaavan tietoa tai yhteystietoja.

Palveluoppaan tarkoituksena on auttaa perheitä luomaan itse omia verkostoja, hoitamaan asioita ja hakemaan omatoimisesti apua ongelmatilanteissa. Näillä asioilla pyritään vaikuttamaan perheiden hyvän itsetunnon kehittymiseen ja elämänhallinnan tunteen lisääntymiseen.

2 HANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda palveluopas Helsingin Ensikodista kotiutuville vauvaperheille. Ensikodin asiakasperheillä on vaikeita elämäntilanteita ja monenlaisia ongelmia. Moni perhe tarvitsee apua ja tukea vielä ensikotikuntoutuksen jälkeenkin omassa kodissa asuessaan. Asuinalue, johon vauvan kanssa muutetaan saattaa olla uusi ja vieras. Pohdintaa herättää, tuntevatko asiakasperheet kaikki heille kuuluvat peruspalvelut, jotta he osaisivat hakea tarvittaessa apua ja tukea erilaisiin elämäntilanteisiin. Olin myös kiinnostunut, onko informaatio erilaisista vauvaperheiden harrastusmahdollisuuksista tavoittanut ensikodin asiakasperheet.

Palveluopas sisältää vauvaperheille hyödyllisten palveluiden yhteystietoja ja infoa. Tavoitteena on oppaan avulla tukea perheiden arjen hallintaa, verkostoitumista omalla asuinalueellaan sekä ennaltaehkäistä ongelmia ja ongelmien pitkittymistä. Oppaan avulla vanhemmat löytäisivät tarvitsemansa tiedon helpommin ja voisivat olla itse yhteydessä auttaviin tahoihin nopeammin.

Päätin tehdä haastatteluselvityksen hankkeen toteutuksen tueksi. Haastatteleamalla asiakkaita sekä työntekijöitä on tarkoitus selvittää, mistä palveluista asiakkaat tarvitsisivat lisää tietoa. Haastatteluista saamani tulokset auttavat minua laatimaan kohdennetun vauvaperheiden palveluoppaan ensikodista kotiutuville asiakasperheille. Aion suunnitella ja toteuttaa oppaan itse ja sen arvioi ensikodin henkilökunta. Tarvittavien muokkauksen jälkeen opasta voidaan jakaa ensikodin asiakasperheille.

3 PERHE

3.1 Perhe-käsitteen määrittelyä

Käsite perhe on eri aikoina ja eri paikoissa ymmärretty eri tavalla. Myös perheen sisällä voi näkyä moniselitteisiä ja ristiriitaisia käsityksiä perheestä tai sen jäsenistä. Perheestä on aina yhtä monta tarinaa kuin siinä on jäseniä. (Häggman 1996, 15–16.) Yksilöt määrittelevät itse oman perheensä (Pohjola 2005, 43). Häggman (1996, 15–16) kuitenkin esittää yleisen sosiologisen määritelmän, jonka mukaan perhe on sellainen sosiaalinen yksikkö, jota yhdistää esimerkiksi asuinpaikka, taloudellinen yhteistoiminta, sukupuolielämä, lisääntyminen sekä jälkikasvun hoivaaminen ja kasvattaminen.

Pohjolan (2005, 46) mukaan moderni ydinperheideaali vakiintui 1920–1930-luvuilla malliksi, jota suositeltiin oikeana ja luonnollisena. Vaikka ydinperhe mallina on ollut vahva, todellisuudessa perhe-elämää on aina eletty hyvin monissa eri muodoissa. Maaseutuvaltaisessa Suomessa elettiin pitkälle 1950–1960-luvuille usean sukupolven perheissä. Vähitellen työelämä muuttui ja koulutustaso nousi. Naisten lisääntynyt osallistuminen työelämään vaikutti perheen työnjakoon suhteessa kotitöihin ja lapsiin. Kaupungistumisen myötä 1970-luvulla perheet pienenivät ja lapset vietiin päivähoitoon. Ydinperheestä tuli nyt sekä määrällisesti että ihanteena vallitseva perhemalli. Siitä eteenpäin kuitenkin avioerot alkoivat yleistyä ja niiden myötä yksinhuoltaja- ja uusperheet. (Pohjola 2005, 46–47.) Uusperhe tarkoittaa sellaista lapsiperhettä, jossa perheen kaikki lapset eivät ole yhteisiä (Tilastokeskus i.a). Käsitteenä uusperhe vakiintui 1990-luvulla (Pohjola 2005, 47).

Nykyajan perheellä on monenlaisia muotoja. Suomen Tilastokeskus määrittelee perheeksi yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa. Perheen muodostaa myös jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Tilastokeskuksen

mukaan lapsiperhe on perhe, johon kuuluu ainakin yksi samassa taloudessa asuva alle 18-vuotias henkilö. Perheen voivat siis muodostaa hyvinkin erilaiset kokoonpanot. Yhteistä monille käsityksille näyttäisi olevan kuitenkin se, että perhe on sellainen yksikkö, jonka jäsenet asuvat yhdessä.

Monissa muissa Euroopan maissa perheeseen kuuluvat myös jommankumman puolison vanhemmat. Kollektiivisissa yhteiskunnissa, kuten Afrikassa, Aasiassa ja Etelä-Amerikassa yksilöä tärkeämpi yksikkö on yhteisö ja perheeseen katsotaan kuuluvaksi koko suku. (Viertola-Cavallari 2009, 34–35.)

Pohjola (2005, 43) tuo esille, että kun puhutaan perheestä, syntyy siitä ennen kaikkea mielikuva lasten kasvun ja kasvatuksen paikkana. Perhekeskusteluin kohdentuu nimenomaan lapsiin perheessä, ei niinkään aikuisiin. Tilastokeskuksen (2010) mukaan vuonna 2009 Suomessa oli 584 000 lapsiperhettä. Lapsiperheitäkin on erilaisia. Yleisin lapsiperheiden perhemuoto on avioparin perhe, johon kuului 61 % lapsiperheistä vuonna 2009. Avoparien perheitä oli 18 %. Nykypäivänä yhä useampi vauva syntyy avoliittoon (Pohjola 2005, 47). Äiti sekä lapsia- perheitä oli 18 % lapsiperheiden määrästä. Isä ja lapsia- perheitä oli alle kolme prosenttia. (Tilastokeskus 2010.)

Väestöliiton vuonna 2007 (24,32) teettämän tutkimuksen mukaan perhe merkitsee suomalaisille ennen kaikkea läheisyyttä, vastuuta muista, yhdessä olemista ja henkistä tukea. Perhe merkitsee myös pysyvyyttä, yhdessä tekemistä ja kokemuksen siitä, että kuuluu johonkin. Perhe tuo suomalaisille myös velvollisuuksia, järjestystä ja suojaa elämään. Tutkimus osoittaa myös, että suomalaisten mielestä asiat jotka määrittävät omaan perheeseen kuulumista ovat läheinen biologinen sukulaisuus, vahva tunneside jäsenten välillä sekä samassa taloudessa asuminen. Perheet ja perhemuodot ovat jatkuvassa liikkeessä, jota ylläpitää ihmisten elämänvaiheiden muutos vuosikymmenestä toiseen (Pohjola 2005, 47).

3.2 Vauvan syntymä perheen elämänmuutoksena

Lapsen syntyminen on kaikille perheenjäsenille suuri elämänmuutos. Vauvan syntymä on siirtymävaihe uudenaanlaiseen elämänvaiheeseen, jota on mahdoton ennustaa. Tuttu ja turvallinen elämä haasteineen muuttuu ja muutos tuo tullessaan myös stressiä. (Laru, Markova & Kankinen 2010a.) Perhe-elämän tuomia muutoksia on vaikea ennakoida. Jokaisen perheen elämä muotoutuu omanlaisekseen. Yleensä vauva kuitenkin yllättää. Vaikka vauva tuo suurta iloa vanhemmilleen, varmasti myös ikäviä havaintoja joutuu tekemään. Vauva ei välttämättä ole juuri sellainen kuin on toivottu. Hän saattaa esimerkiksi olla itkuinen tai sairastella paljon. (Hermanson 2007, 56.)

Vanhemmaksi tulemisesta voidaan puhua yhtenä elämän suurimpana identiteetin, roolien, arvojen ja elämäntavoitteiden muutoksena. Vanhemmuus mahdollistaa uudenlaisen ilon ja onnen tunteen elämässä. (Laru ym. 2010b.) Kasvu vanhemmaksi on kuitenkin pitkä prosessi. Jokaisella on omat lähtökohdansa eväinä. Helppointa on olla vanhempi silloin, kun itse on saanut lapsuudessa hyviä hoivakokemuksia. (Hermanson 2007, 49.) Miehen ja naisen äidiksi ja isäksi kasvu on erilainen. Naisella prosessi alkaa jo raskausaikana, kun vanhemmuus näkyy ja tuntuu. (Laru ym. 2010b.) Äitiyteen kasvamisessa auttaa hormonitoiminta. Monelle isälle taas vauva konkretisoituu vasta syntymän jälkeen ja isäksi kasvaminen alkaa. Parhaimmassa tapauksessa molemmat vanhemmat sitoutuvat vanhemmuuteen yhtä voimakkaasti ja osallistuvat kumpikin vauvan hoitoon. (Hermanson 2007, 50,57.)

Toisen vanhemman, tavallisesti äidin, jäädessä hoitamaan vauvaa kotiin perheen tulotaso yleensä muuttuu. Lapsiperheiden toimeentulo vaihtelee paljon ja lapsiperheisiin kuuluu niin hyvin toimeentulevia kuin köyhiäkin perheitä. Suomalainen vauvaperhe saa tulonsiirtoina ja julkisina palveluina etuuksia, joiden turvin vauvaa voidaan hoitaa kotona. Lapsilisäjärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1947. Lapsilisää maksetaan kaikista alle 17-vuotiaista lapsista. Suomen valtio on jakanut äitiysavustusta jo vuodesta 1949. Sen voi saada vauvan tarvikepakkauksena tai rahana. Vuonna 1964 sairausvakuutusudistuksen myötä otettiin käyttöön äitiysraha ja äitiysvapaa,

jota maksetaan nykyään 105 arkipäivältä. Sitä seuraa vanhempainrahakausi, joka kestää 158 arkipäivää. Vanhempainrahakauden voi käyttää jompikumpi vanhemmista, eli myös isä voi jäädä äidin sijasta kotiin hoitamaan vauvaa, mutta ei molemmat yhtä aikaa. Äitiysrahan ja vanhempainrahan suuruus määrittyy edeltävien tulojen mukaan. (Kettunen ym. 2002, 52–54.)

Sittemmin perhevapaisiin on lisätty myös isyysraha ja isyysvapaa, sekä isäkuukausi, jolloin isä voi osallistua lapsen hoitoon kotona. Isä ei voi samaan aikaan käydä ansiotyössä. Isyysrahan suuruus määrittyy myös työtulojen mukaan. (Kettunen ym. 2002, 54.)

4. ELÄMÄNHALLINTA

4.1 Elämänhallinta-käsitteen määrittelyä

Elämänhallintaa käsitteenä voidaan määritellä monin eri tavoin. Aaron Antonovsky on tutkinut elämänhallinnan käsitettä paljon ja käyttää siitä puhuessaan käsitettä koherenssi. Koherenssi tarkoittaa elämäneheyden tunnetta. Sillä tarkoitetaan ihmisen luottamusta siihen, että elämä on riittävän jäsentynyttä, ennustettavaa ja selitettävää. Antonovskyn mukaan koherenssin tunne perustuu siihen, että ihminen kokee, että hänen elämänsä on ymmärrettävää, mielekästä ja hallittavaa sekä että hänellä on riittävästi voimavaroja vastata elämän erilaisiin haasteisiin. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2002, 56.)

Riittävä koherenssin tunne mahdollistaa ihmisen toimintakyvyn. Hyvä koherenssin tunne ja omien voimavarojen käyttö ovat tärkeitä ihmisen terveydelle ja toimintakyvylle. Jos koherenssin tunne on heikko ja voimavaroja on vähän, ihminen on alttiimpi ympäristön stressitekijöille ja sairastumiselle. (Kettunen ym. 2002, 58.)

Rotterin mukaan elämänhallinta on yhteydessä ihmisen itseohjautuvuuden kokemukseen sekä sitä kautta ihmisen aktiivisuuteen elämässään. Hän myös jakaa ihmiset sisäisesti ja ulkoisesti ohjautuviin. Tämän teorian mukaan ihmiset, jotka sisäisesti ohjautuen pystyvät toimimaan omista arvoista ja tarpeistaan käsin uskovat, että heidän omalla toiminnallaan on vaikutusta tavoitteiden saavuttamiseen. Sellaiset ihmiset pyrkivät yleensä aktiivisesti etsimään ratkaisuja ja tekemään valintoja oman elämänsä suhteen. Ulkoisesti ohjautuvat ihmiset sen sijaan ajattelevat, että muut ihmiset, sattuma tai kohtalo määrittää heidän elämänsä tapahtumien kulun. Sellaisilla ihmisillä on tapana jäädä passiivisesti odottamaan ulkopuolelta tulevaa ratkaisua tai käännettä. Hallinnan tunne voidaan siis ymmärtää uskomukseksi siitä, kuinka paljon ihminen voi itse säädellä ja ohjailla tilanteita ja tapahtumia. (Kettunen ym. 2002, 57.)

J.P. Roos puhuu elämäntavasta ja sosiaalistumisesta. Elämäntapa on ihmisen itsensä rakentama kokonaisnäkemys omasta elämästään ja siihen liittyvä vahvasti sosiaalistuminen. Sosiaalistumisella tarkoitetaan sitä, että ihminen kasvaa kiinni tiettyihin ympäristön arvoihin, asenteisiin ja käyttäytymismalleihin. Toisaalta taas ihminen myös pyrkii itse vaikuttamaan omaan elämäänsä. Elämäntapa ei ole ainoastaan ulkoisten olojen sanelemaa vaan myös sitä, miten ihminen selviytyy ja jäsentää muuttuneita ulkoisia tilanteita ja rakentaa selviytymismalleja elämässään. Roosin mukaan sisäistä elämäntapaa punnitaan etenkin silloin, kun elämässä on kriisejä. Huono-osaisuus ja syrjäytyminen ovat yhteydessä elämäntapaan siten, että syrjäytyessään ihminen menettää lähes kokonaan tunteen elämäntavasta. (Kettunen ym. 2002, 58;68.)

Elämäntavan käsitettä ja sen korostamista tämän päivän yhteiskunnassa on myös kritisoitu. Elämäntapa liitetään voimakkaasti myös vapautteen ja ajatuksena on, että ihminen voisi hallita ja ohjata itseään läpi elämän. Elämäntapaa painottamalla kuitenkin sivuutetaan ihmisyyteen ja elämään liittyvä hauraus, epävarmuus ja epätietoisuus. (Rönkkö & Rytönen 2010, 26.) Ihminen ei siis koskaan voi täydellisesti hallita omaa elämäntapaa.

4.2 Elämäntapa perheessä

Pienten lasten perheessä joudutaan tasapainoilemaan monien paineiden keskellä. Aikaa ja energiaa tulisi riittää työhön, vapaa-aikaan, vanhemmuuteen ja parisuhteeseen. Vauva- ja pikkulapsiaika ovatkin vaativia elämäntapavaiheita vanhemmille. Vaikka tasa-arvo on lisääntynyt, äidit tinkivät isää useammin työstä ja vapaa-ajastaan lastenhoidon vuoksi. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2002, 51.)

Vanhemmuus on loputonta järjestelyä ja joustamista, sovittelamista ja neuvottelua sekä sallimista ja rajoittamista. Se on myös jatkuvaa siivoamista, kantamista, pepun pyyhkimistä, oksennuksen siivoamista, pyykin pesemistä ja ruoan laittoa. Valvomisen ja huolen lapsesta tuovat oman lisänsä kiireiseen

arkeen. (Rönkkö&Rytkönen 2010, 126.) Perhetyössä puhutaankin usein arjen hallinnasta ja arjen hallinnan tukemisesta. Kun perhe kokee selviytyvänsä hyvin arkisista askareista ja lasten hoidosta, voidaan sen katsoa tukevan hyvin kokonaisvaltaista elämänhallinnan tunnetta.

4.3 Tiedonhankinnan ja elämänhallinnan yhteys

Nykypäivän elämänhallinta edellyttää yhä aktiivisempaa tiedonhakua. Tiedonhankinnan kyvyt ja mahdollisuudet eivät kuitenkaan jakaudu tasaisesti kaikkien ihmisten kesken. Savolainen kirjoittaa Bourdieun ideoihin viitaten, että elämässä muodostuu erilaisia institutionaalisia mahdollisuusrakenteita, jotka tarjoavat ihmiselle juuri tietyssä elämän osa-alueessa toimimisen. Koulu on keskeinen mahdollisuusrakenne, joka tarjoaa mahdollisuuden tietojen ja taitojen kehittämiseen ja kartuttamiseen. Koulutusta ei kuitenkaan hyödynnetä yhtäläisesti. Motivoituneisuus, lahjakkuuserot ja vanhempien koulutustason erot sekä tiedollisia arvoja koskevien arvostusten erot vaikuttavat siihen, kuinka yksilö on halukas ja kykenevä kartuttamaan tiedollista pääomaansa. (Savolainen 1993, 103.)

Savolaisen (1993,101) mukaan yksilö noudattaa hyvin pitkälti sisäistämiään tapoja ja tottumuksia, joita ei voida selittää ainoastaan viittaamalla tavoitehakuisuuteen tai harkintaan. Tämä tulee hyvin esille niissä tavoissa, joilla yksilö yrittää ratkoa jokapäiväisen elämän ongelmia, toisinsanoen elämänhallinnan tyyleissä. Savolainen kirjoittaa, että juuri tällä sisäisellä, totutulla tavalla on keskeinen merkitys myös arkielämän tiedonhankinnan kannalta. Hän pohtii sitä, kuinka paljon yhteisön arvot ja normit ohjaavat arkielämän tiedonhankintaa. Savolainen on sitä mieltä, että yhteisön normit eivät niinkään ohjaa kovin välittömästi arkieämän tiedonhankintaa, vaan tärkeämpiä ovat perityt ja juurtuneet arvot, sekä ystävien, tuttavien ja perheen antamat esimerkit.

Savolainen (1993, 105) viittaa useisiin tutkimuksiin kirjoittaessaan, että hyvän sosioekonomisen taustan omaavat, eli hyvinkoulutetut ja hyvätuloiset ihmiset,

koettavat muita aktiivisemmin hankkia tietoa ongelmiansa ratkaisemiseksi. He myös käyttävät monipuolisemmin eri tiedon lähteitä. Hyväosaisten tuttavapiiriin ja perheisiin kuuluu myös tavallisesti ihmisiä, joilta saa tarvittaessa käyttökelpoista tietoa ja vinkkejä ongelmien ratkaisemiseksi. Tällainen kontaktiverkko on Savolaisen mukaan yleensä heikompi yhteiskunnan vähempiosaisilla.

Savolainen (1993, 105) esittää, että ne ihmiset yhteiskunnassa, joilla tuntuu olevan eniten ongelmia elämässään ja tarvitsisivat paljon tietoa niiden ratkaisemiseksi, ovatkin vähiten halukkaita ja kykeneviä yrittämään ongelmien ratkomista tiedonhankinnan avulla. Yhdeksi selitykseksi tähän tiedolliseen passiivisuuteen hän esittää sen, että ihmiset ovat jollain tavalla tottuneet elämään ongelmiansa kanssa, eivätkä miellä passiivisuuttaan ongelmaksi. Toisena selityksensä voi Savolaisen mukaan olla se, että ihmiset eivät haluakaan pyrkiä ratkomaan ongelmiaan, epäillen että eivät ne ongelmat siitä miksikään muutu.

5 PERHETYÖ

5.1 Perhetyön lähtökohdat

Perhetyön peruslähtökohta ovat perheiden omasta elämästä lähtevät tarpeet. Rönkkö ja Rytönen (2010, 27) näkevät, että perhetyö pohjautuu niihin sosiaalivaltion välittämisen ja huolehtimisen periaatteisiin, joissa katsotaan tarpeelliseksi taata kaikille yhteiskunnan jäsenille perusturva ja hyvinvointi.

Perhetyötä toteutetaan monilla eri tahoilla, kuten sosiaalityössä, päivähoitossa, neuvoloissa, kotipalvelussa ja seurakunnissa. Nätkinin ja Vuorin mukaan myös vapaaehtoistyönä voidaan toteuttaa perhetyötä. Cantell-Forsbom korostaa, että perheleirit ja perhekuntoutus laitoksissa ovat myös perhetyötä. Perhetyöksi voidaan kutsua kaikkea perheiden kanssa tehtävää työtä. Sille ei ole olemassa tarkkaa määritelmää, eikä sitä ole laissa määritelty. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen P., Seppänen S. & Tapio 2010, 24–25.)

Yksi näkökulma on Reijosen jaottelu perhetyön alakäsitteistä. Hän jakaa perhetyön perhepalveluihin ja perhetyöhön. Hänen mukaansa perhepalvelu on asiakaslähtöisempää kuin perhetyö. Perhepalveluissa perhe hakeutuu vapaaehtoisesti palveluihin ja määrittää itse palvelun käyttöä ja tarvetta, jolloin kumppanuus ja vertaistuen muodot ovat keskeisiä. Perhetyöksi Reijonen määrittelee enemmänkin tavoitteellisen ja suunnitelmallisen työn perheiden kanssa. Perhetyössä pyritään vaikuttamaan tietoisesti perheen elämään tai puututaan johonkin. Siten perhetyössä Reijosen mukaan palveluntarjoajan rooli on aktiivinen, vaikka perheen kanssa yhdessä määritellään, mihin pyritään ja mitä työltä halutaan. Reijonen esittää, että perhetyö määrittää tuen tarvitsijoita tarkemmin esimerkiksi haitan, ongelman, sairauden tai vaikeuksien mukaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29.)

Perhetyöntekijä on ammattinimike, jossa työntekijän tehtävänä on tehdä perhetyötä. Perhetyöntekijän ammattinimikkeeseen vaadittavaa koulutus pohjaa ei ole laissa määritelty. Useimmiten perhetyöntekijän ammattinimikkeellä

työskentelevät ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita. Myös monet muut koulutustaustat ovat mahdollisia, sillä perhetyötä toteutetaan niin monilla eri tahoilla. (Vilén ym. 2010, 24.)

Perhetyön sisältö voi olla hyvin vaihtelevaa ja sitä voidaan toteuttaa erilaisin menetelmin. Karvon mukaan perhetyötä voidaan tehdä perhetapaamisina, keskusteluina, kotikäynteinä, kerho- ja leiritoimintana tai perhekuntoutuksena. Perhetyö voi olla esimerkiksi psyykkisen ja sosiaalisen vanhemmuuden tukemista, kasvatus- ja hoitomenetelmissä ohjausta, perheen vuorovaikutustaitojen tukemista, arjen ja arkirutiinien hallintaan liittyvää ohjausta, parisuhteen tukemista vanhemmuuden hyväksi tai perheen toimintakyvyn vahvistamista uusissa elämäntilanteissa ja kriiseissä. Joskus perhetyötä tehdään vain joidenkin perheenjäsenten kanssa olettaen, että työ hyödyttää koko perhettä. (Vilén ym. 2010, 25–26.)

Perhetyön tavoitteena voi usein olla kokemus voimaantumisesta. Sana tulee englanninkielen sanasta ”empowerment”, joka käännetään usein voimaantumiseksi, mutta myös vahvistumiseksi ja valtaistumiseksi. Voimaantuminen voi näkyä perheessä hyvin eri tavoin. Perheenjäsenet voivat tuntea lisääntyvää hyvinvointia ja elämänhallinnan tunnetta. Ajatusmaailmassa voi tapahtua muutoksia, jotka näkyvät toiminnan tasolla arjen hallinnassa ja vuorovaikutuksessa. Voimaantuminen voi näkyä myös vastuun ottamisena ja myönteisyytenä. Voimaantumisen kokemus voi olla hetkellinen tai pysyvä. (Vilén ym. 2010,26.)

5.2 Perheiden palveluja

Vauvaa odottava perhe kohtaa jo raskausaikana uusia palveluja. Raskaus- ja vauva-aikana perheelle voi tulla tutuksi kokonainen uusi palveluverkosto. Vauvaa odottavalle ja vauvan saaneille perheille onkin Suomessa tarjolla kattava valikoima palveluja; niin julkisia, yksityisiä kuin yhdistystenkin tarjoamia. Kaikkia perhetyötä tekeviä tahoja ei voida määritellä.

Neuvolatoiminta on keskeinen osa suomalaisten lapsiperheiden palvelujärjestelmää (Armanto & Koistinen 2007, 3). Äitiys- ja lasteneuvolatoiminta kuuluvat perusterveydenhuoltoon, jota kuntien on kansanterveyslain mukaan järjestettävä (Kansanterveyslaki 1972). Neuvolatyön tavoite on edistää väestön terveyttä ja hyvinvointia. Suomalainen neuvolatoiminta levisi koko maan kattavaksi jo 1940-luvulla (Lindholm 2007, 19–20a.)

Lasta odottava perhe tulee äitiysneuvolan asiakkaaksi yleensä jo raskauden alussa. Äitiysneuvolan palvelut tavoittavat 97–99 % raskaana olevista naisista. Äitiysneuvolan palveluita ovat terveystarkastukset, ohjaus, neuvonta ja tukitoimet, perhevalmennus ja muut ryhmätoiminnot sekä moniammatillisen verkostotyön koordinointi. Neuvolan tarkoituksena on turvata koko perheen terveys ja hyvinvointi. (Lindholm 2007, 33b.)

Kun syntynyt vauva on noin kuusi viikkoa vanha, perhe siirtyy lastenneuvolan asiakkaaksi. Myös lastenneuvola tavoittaa noin 97–99% perheistä. Työmuotoja lastenneuvolassa ovat seulontatutkimukset, rokottaminen, ohjaus, tuki ja neuvonta. Lastenneuvolasta saatetaan tehdä myös kotikäyntejä. (Lindholm 2007, 113c.)

Lastenneuvolan tavoitteena on lasten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden sekä koko perheen hyvinvoinnin tukeminen ja parantaminen. Lastenneuvola on universaali palvelu, jolla myös pyritään kaventamaan perheiden ja sukupolvien välisiä terveyseroja. Neuvolan ensisijainen tavoite on lapsen etu, joten kaikkiin lapsen hyvinvointia uhkaaviin tekijöihin pyritään puuttumaan varhain. Äitiys- ja lastenneuvolan yksi yhteinen tavoite on lapsiperheitä koskevien palvelujen tunteminen ja niiden suunnitteluun ja päätöksentekoon osallistuminen yhteiskunnallisella tasolla. (Lindholm 2007, 113c.) Kasvatus- ja perheneuvola ovat kunnan järjestämiä palveluja. Ne auttavat perheitä kasvatukseen, kehitykseen ja ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa esimerkiksi terapian avulla. (Lindholm 2007, 27d.)

Varhaiskasvatuspalveluihin katsotaan kuuluviksi päivähoito, esiopetus, koululaisten iltapäivätoiminta sekä avoimet päiväkodit, perhekerhot ja puistotoiminta (Vilén ym. 2010,30). Kunnallisessa päivähoidossa on suunnilleen puolet kaikista lapsista. Perheet voivat käyttää myös avoimien päiväkotien palveluita, joihin saa vapaasti mennä leikkimään vanhempien kanssa. Päiväkeskukset ja leikkipuistot tarjoavat perheille tilan, jossa viettää aikaa, monenlaisia harrastus- ja keskusteluryhmiä sekä mahdollisuuden tutustua toisiin perheisiin. (Lindholm 2007, 27d.) Puistot tarjoavat arkisin ulkoleluja perheiden käyttöön, joten ulkoilukin on mukavaa puistossa. Helsingissä monilla asuinalueilla on oma leikkipuisto tai perhekeskus.

Lapsiperheiden kotipalvelu on lakisääteistä palvelua, joka voi olla hoivaan ja huolenpitoon, lastenhoitoon, kasvatukseen tai muihin arkiaskareisiin liittyvien toimintojen tekemistä tai niissä auttamista perheiden kotona. Kotipalvelu voi monesti ennaltaehkäistä vanhempien uupumista ja auttaa selviämään vaikeiden aikojen yli. (Vilén ym. 2010, 26.)

Seurakunnat järjestävät lapsi- ja perhetyötä esimerkiksi pyhäkoulun ja lastenkerhojen muodossa. Perhekerhoihin ovat tervetulleita koko perhe ja ne tarjoavat mahdollisuuden vertaistukeen kotona oleville vanhemmille.(Lindholm 2007, 27–28d.) Järjestöt ja yhdistykset tarjoavat monenlaisia sosiaali- ja terveyspalveluita perheille(Lindholm 2007, 28d). Monesti yhdistykset tarjoavat perheille mahdollisuuden olla itse mukana järjestämässä ja vaikuttamassa toimintaan. Ne tarjoavat harrastustoimintaa, ryhmiä, kerhoja koulutusta ja mahdollisuuden vertaistukeen. Äitien aktiivisuudesta on syntynyt esimerkiksi imetykseen, vanhemmuuteen ja naiseutueen liittyviä palveluja. (Lindholm 2007, 28–29d.) Tunnettuja ovat myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilat, joissa kotona olevat vanhemmat voivat vapasti oleskella, tavata toisiaan ja jutella kahvikupillisen äärellä.

5.3 Lastensuojelun perhepalveluja

Lastensuojeluviranomaiset auttavat niitä lapsia ja nuoria, joiden kasvu ja kehitys ovat vaarantuneet (Lindholm 2007, 26d). Lastensuojelulaki velvoittaa sosiaali- ja terveystoimen työntekijät ilmoittamaan sosiaaliviranomaisille lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta (Lastensuojelulaki 2007). Kun lastensuojeluasia tulee vireille joko perheen omasta tai työntekijän aloitteesta, alkaa sosiaalityöntekijä perehtyä perheen tilanteeseen. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat sosiaalityöntekijän tekemä lastensuojelutarpeen selvitys, sosiaalityöntekijän perhetapaamiset sekä hänen suosittelemansa avohuollon tukitoimet. Myös lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto ovat lastensuojelun keinoja. (Vilén ym. 2010, 32.)

Lastensuojelun perhetyö on avohuollon tukitoimi, jonka tavoitteena on lapsiperheiden tukeminen ja kuntouttaminen vaikeissa elämäntilanteissa kun perhe on lastensuojelun asiakkuudessa. Lastensuojelun perhetyö on perheen kotona tehtävää työtä, joka on suunnitelmallista ja tavoitteellista perheen tilanteen selvittelyä ja yhteisesti sovittuihin muutostavoitteisiin pyrkimistä. (Vilén ym. 2010, 32.)

Joskus lapsi voidaan joutua sijoittamaan ilman vanhempiaan. Lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen tarkoituksena on perheen tai lapsen tilanteen arviointi tai väliaikaisen huolenpidon tai kuntoutuksen tarjoaminen. Kuntoutus voi olla myös koko perheen kuntoutusta laitoksessa tai osittain avohuoltona. (Vilén ym. 2010, 32.) Lastensuojelun tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat neuvola, päivähoido sekä kasvatus- ja perheneuvola. Yhteistyö on tärkeää lapsen ja perheen edun saavuttamiseksi. (Lindholm 2007, 26–27d.)

5.4 Vauvaperhetyö

Vauvaperhetyön taustalla ovat tiedot siitä, että useat vauvaan tai vanhempaan liittyvät tekijät saattavat häiritä vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja siten turvallisen kiintymyssuhteen kehittymistä. Vauvaperhetyö on Korhosen

(2003, 35) mukaan suhteellisen uusi käsite suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Vauvaperhetyön lähtökohtana on se, että lapsen varhaiset kokemukset ovat merkittäviä koko tulevaisuuden kannalta ja vauvan saama hoiva on tärkein näistä kokemuksista (ks. s. 23). Joskus vanhemmat tarvitsevat tukea tässä hoivatehtävässään.

Daniel N. Stern (1982, 137) tunnetaan varhaisen vuorovaikutuksen tutkijana. Stern huomasi, että äiti ja vauva kehittävät yhdessä suhteen, jonka monimutkaisia toimintamalleja ulkopuolisen voi olla vaikea havaita. Sekä äiti että vauva oppivat taitavasti ohjailemaan ja säätelemään yhteisiä vuorovaikutustilanteita. Tämä ensimmäinen vuorovaikutussuhde toimii Sternin (1982, 9) mukaan kaikkien myöhempien vuorovaikutussuhteiden perustana. Suhteessaan ensisijaiseen hoitajaansa, esimerkiksi juuri äitiin, vauva oppii miten jonkun ihmisen kanssa toimitaan, kuinka hänen kanssaan ollaan ja mitä häneltä voi odottaa (Stern 1982, 137).

Myös brittiläinen psykiatri Jonathan Bowlby (1907 –1990) on tutkinut äitejä ja vauvoja ja heidän erityislaatuista suhdettaan. Hänen tieteellistä uraansa pidetään yhtenä viime vuosisadan tärkeimmistä. Bowlby hahmotteli teorian kiintymyssuhteesta ja hänen tutkimusassistenttinsa Mary Ainsworth kehitti Bowlbyn innoittamana menetelmän, jolla voidaan arvioida kiintymyssuhteen laatua. Kahden hyvän tutkijan työn tuloksena syntyi syvälinen teoria, jota käytetään jatkuvasti sekä tutkimuksessa että kliinisessä työssä. Kiintymyssuhdeteoria auttaa ymmärtämään esimerkiksi traumatisoivia ja toistuvia eroja kokeneiden lasten ja aikuisten ongelmia. (Sinkkonen 2003, 92.)

Vauvaperhetyö on luonteeltaan ennaltaehkäisevää. Sitä tarjotaan perheille tilanteissa, joissa vanhempiin, lapseen tai kasvuympäristöön liittyvät tekijät voivat häiritä vauvan tai vanhempi–vauva-suhteen kehittymistä. (Korhonen 2003, 35.) Korhonen (2003, 35) mainitsee riskitekijöinä esimerkiksi keskosten pitkän sairaalahoidon, perheen köyhyyden, vanhempien vähäiset tukiverkostot, vanhempien nuoren iän ja vähäisen koulutuksen, vanhempien terveydentilaan liittyvät asiat tai päihderiippuvuuden.

Vauvaperhetyötä tehdään monesti perheissä, joissa vanhemmilla on itsellään ollut vaikea lapsuus. Rönkkö ja Rytönen (2010, 125) kirjoittavat, että jos vanhemmilla on omassa lapsuudessaan ollut traumaattisia kokemuksia, heidän voi olla vaikeaa muodostaa tunnesidettä sikiövauvaan tai syntyvään lapseen. Vauva saattaa herättää sellaisia kestättömiä tunteita, joita ei uskalla paljastaa muille. Silloin vauvan hoito voi olla puutteellista.

Korhonen pitää perhetyön käsitettä hyvin läheisenä vauvaperhetyö-käsitteen kanssa (Korhonen 2003, 36). Hän viittaa useisiin kirjoituksiin mainitessaan väitöskirjassaan, että lastensuojelun perhetyö ja vauvaperhetyö poikkeavat toisistaan siten, että lastensuojelun perhetyön tavoitteena on tukea perheitä, joilla on tilapäinen tuen tarve tai pitkä lastensuojelun asiakkuus, kun taas vauvaperhetyötä tehdään monesti myös tilanteissa, joissa on todellinen tai mahdollinen uhka vanhempi–vauva-suhteen kuormittumiseen ilman että siihen liittyisi lastensuojelullisia näkökulmia. Kuitenkin hänen mukaansa vauvaperhetyötä toteutetaan myös lastensuojelun perhetyön tavoin tilanteissa, joissa väliintulolla pyritään ennaltaehkäisemään ja välttämään lasten kaltoinkohtelua puutteellisissa oloissa elävien perheiden keskuudessa. (Korhonen 2003, 36–37.)

Varhainen kiintymyssuhde yksinään ei johda myöhemmin ilmeneviin käyttäytymisen eroihin, vaan on eräänlainen kehityspolun alku tai suunnanviittäjä. Turvallinen kiintymyssuhde näyttäisi olevan yhteydessä hyvään stressinsietokykyyn ja joustavuuteen. Turvaton kiintymyssuhde ei suoraan johda psyykkisiin häiriöihin. Psyykkiset häiriöt ovat monen tekijän summa, joista turvaton kiintymyssuhde varhaislapsuudessa voi olla yksi tekijä. (Sinkkonen 2003, 101.)

6 ENSIKOTITYÖ

6.1 Ensi- ja turvakotien liitto ry

Ensi- ja turvakotien liitto ry on lastensuojelujärjestö, jonka toiminta alkoi jo vuonna 1942. Liiton tarkoituksena on turvata lapsen oikeus hyviin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen, tukea perhettä ja vanhemmuutta sekä ehkäistä perheväkivaltaa. Liitto on vauvaperhetyön ja perheväkivallan asiantuntija. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2010a.)

Ensi- ja turvakotien liitto on keskusjärjestö 28 jäsenyhdistykselle. Jäsenyhdistykset ylläpitävät yhteensä 18 ensikotia, joista osa on päihderiippuvuuden hoitoon erikoistuneita ja 14 turvakotia. Ne tarjoavat myös monenlaista avopalvelutoimintaa. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2010a.)

Toiminnan rahoituksesta suurin osa, 68 %, tulee Raha-automaattiyhdistyksen avustuksina ja 12 % Lasten Päivän Säätiön avustuksesta. Jäsenyhdistysten tarjoamat ensi- ja turvakotipalvelut rahoitetaan kunnilta perittävillä hoitomaksuilla. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2010b.) Liitto tekee yhteistyötä Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Yhteistyökumppaneina on myös muita sosiaali- ja terveysalan järjestöjä. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2010c.)

6.2 Ensikotityön historia

Ensimmäinen ensikoti avautui Helsingissä vuonna 1942. Ensikodilla on siis pitkä historia ja toiminta on laajentunut 2000-luvulle tultaessa. Alun perin ensikodit oli tarkoitettu naisille, joilla oli avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi. Aviottoman lapsen äiti tarvitsi turvapaikan yhteiskunnan häpeältä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2010d.) Ensikotiin hakeutuivat lähinnä sellaiset äidit, jotka olivat päättäneet pitää lapsensa. Monet nuoret olivat vailla omien vanhempiensa tukea ja suorastaan heidän hylkäämiään raskauden tullessa tietoon.

Varakkaiden perheiden nuoret tyttäret saatettiin lähettää ulkomaille salaa synnyttämään tai aborttiin, mutta köyhemmän väen apuna oli ensikoti. (Heinänen 2002, 41.)

Alkuaikojen ensikodissa äitejä opastettiin lastenhoidossa ja taloudenhoidossa. Kodin- ja perheenhoidon opettelu oli äitien tärkeimpiä tavoitteita. Myös esimerkiksi ompelussa ja yhteiskunnallisissa aiheissa annettiin opetusta. Äidit saivat lähteä työhön, kun vauva oli kaksi kuukautta vanha. Säännöt ensikodilla olivat selkeät: kotiin saapumisaika illalla sekä vierailuajat olivat tarkkaan määritellyt. Moni äiti maksoi hoitomaksunsa itse ja äidit olivat tyytyväisiä saamaansa apuun. Nykyisen mittapuun mukaan asuminen toisen äidin ja vauvan kanssa samassa huoneessa olisi aivan liian ahdasta, mutta silloin 40-luvulla todettiin vain, kuinka hyvä on, että äidit saavat tukea ja seuraa toisistaan. (Heinänen 2002, 39–41.)

6.3 Ensikotikuntoutus

Ensikotityö on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä sekä vanhemmuuden arviointia (Helsingin Ensikoti ry 2009, 3). Edelleen nyt 2000 – luvulla ensikotielämän sisältö ja tarkoitus muistuttavat alkuperäisistä lähtökohdista: halutaan tukea yksinhuoltajaperheitä ja kriisissä olevia muita vauvaperheitä siten, että ne saavat kaikissa tilanteissa tarvitsemansa hoivan ja huolenpidon sekä vauvoille mahdollisuuden ikätasonsa mukaiseen kasvuun. Tavoitteena on turvallisen kiintymyssuhteen aikaansaaminen äitien ja vauvojen välille; perheen sisäisen vuorovaikutuksen lisääntyminen ja parantuminen sekä arjen hallinta. Äitien toivotaan itsenäistyvän, hoitavan koulunsa vanhemmuuden rinnalla, ottavan vastuun lapsestaan ja perheen hoitamisesta. Myös isien vastuuta perheen huolehtimisessa korostetaan nykyään. (Heinänen 2002, 150, 154.) Isillä on mahdollisuus asua myös ensikodilla ja osallistua vauvan hoitoon heti alusta alkaen.

Ensikotien yksi tärkeimmistä tehtävistä on ehkäistä uhanalaisessa perhetilanteessa elävien lasten mielenterveysongelmia sekä

syрjäytymiskehityksen jatkumista sukupolvesta toiseen. Sen tehtävän toteuttamiseksi ensikoti tekee tiivistä yhteistyötä kuntien sosiaalityöntekijöiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. (Helsingin Ensikoti ry 2009, 2.)

6.3.1 Asiakasperheet

Ensikodin asiakkaiksi tullaan oman kotikunnan sosiaalityöntekijän lähetteellä. Kuntoutusjaksot vaihtelevat kuuden kuukauden ja kahden vuoden välillä perheen tarpeista riippuen. Perhe saattaa tarvita apua, jos perheessä on esimerkiksi mielenterveysongelmia, sosiaalisia ongelmia, vanhemmat ovat itse hyvin nuoria, tai kun perhe on vasta muuttanut maahan. Ensikotihoidtoa saattavat tarvita myös vanhemmat, joilla on heikkolahjaisuutta tai kehitysvamma. (Helsingin Ensikoti ry 2009, 4–5).

Monet Ensikodin asiakasvanhemmat ovat itse kokeneet lapsena turvattomuutta ja väkivaltaa. Lapsuus- ja nuoruusiän traumakokemukset voivat näkyä erilaisina mielenterveysongelmina aikuisena. Asiakasvanhemmille on tyypillistä myös oma pitkä lastensuojeluhistoria, omat päihteiden käyttökokeilut sekä omien vanhempien päihteiden käyttö. (Helsingin Ensikoti ry 2009, 4–5).

6.3.2 Ensikotikuntoutuksen menetelmät

Ensikotiosastot toimivat yhteisökuntoutuksen periaatteella. Arkea eletään yhdessä ja suuri osa työntekijöiden antamasta ohjauksesta tapahtuu arkisten askareiden ja vauvanhoidon lomassa. Asiakkaat saattavat tarvita apua vauvan perushoidon opettelussa. Perheiden kuntoutukseen sisältyy yksilökeskusteluja sekä perheneuvotteluja. Työntekijät myös käyttävät video-ohjausta ja erilaisia kaavakkeita työnsä tukena. Verkostokokouksia pidetään säännöllisin väliajoin ja niihin osallistuvat asiakasperheen tärkeimmät verkoston jäsenet, kuten esimerkiksi perheenjäsenet, sukulaiset ja oman asuinalueen sosiaalityöntekijä. (Helsingin Ensikoti ry 2009, 4–5).

Asiakkaiden on mahdollista osallistua erilaisiin keskusteluryhmiin, vauvojen musiikkiterapiaan sekä äitien omaan ompelukerhoon. Myös erilaisia retkiä järjestetään ympäri vuoden. Vauvojen kastejuhlia sekä esimerkiksi joulua voidaan viettää yhdessä. (Helsingin Ensikoti ry 2009, 4–5.)

6.3.3 Kotiutuminen ensikodista — muutto ja muutos

Kuntoutuksen loppupuolella asiakasperheellä voi olla mahdollisuus asumisharjoitteluun ensikodin sisällä omassa huoneistossa. (Helsingin Ensikoti ry 2009, 4–5.) Ensikodin henkilökunnan mukaan perheet tarvitsevat yleensä runsaasti tiivistä tukea muuttaessaan omaan asuntoon. Jokaiselle poismuuttavalle perheelle suunnitellaan yksilöllinen jatkotuki omalle asuinalueelle. Ensikoti tarjoaa myös avokuntoutusta kotona asuville perheille. (Helsingin Ensikoti ry 2009, 4–5.) Muutto omilleen, ilman tukitoimia, voi joskus olla mahdollista. Joskus taas ponnisteluista huolimatta vanhemmat eivät pysty riittävästi huolehtimaan lapsesta, jolloin lapsen huostaanotto on mahdollinen.

Muutto omaan kotiin vauvan kanssa on aina suuri muutos perheelle. Muutos voi olla hyvin haastava. Jos asuinalue on uusi ja vieras, eikä alueen palveluihin ole ehtinyt riittävästi tutustua voi olla vaikeaa aloittaa itsenäistä elämää omassa kodissa. Jos muutos on harkittu ja siihen on ollut mahdollisuus valmistautua etukäteen, muutokseen liittyvä trauma on lievempi (Kangas i.a). Jos asiakasperhe saa tietää tulevasta muutosta hyvissä ajoin ja uusi asuinalue on mieluinen, voi muutos olla helpompi. Jos taas muutos on kielteinen tai tahdosta riippumaton, se voi järkyttää (Kangas i.a). Esimerkiksi tilanteessa, jossa perhe joutuu muuttamaan liian nopealla aikataululla, ilman riittäviä tukitoimia tai epämiellyttävälle asuinalueelle, voi muutos olla hyvin vaikea.

Lapset reagoivat omalla tavallaan muutokseen, myös muuttoon. Muutto voi pelottaa ja ahdistaa lasta. Hänestä voi tulla itkuherkkä tai kiukkuinen. Sanotaan, että pienemmille lapsille muutto on kuitenkin hieman helpompi, koska elinympäristö on heillä pitkälti oma perhe, joka säilyy ympärillä. Lapselle tulee välittää tunne siitä, että kaikki hänen tunnereaktionsa ovat sallittuja ja

hämmennys muutoksesta on tavallista. Vanhemman tulisi kantaa lapsen pahaa mieltä. Lapsen sopeutuminen muuttoon voi joskus viedä 1–2 vuotta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.)

7 HANKKEEN VAIHEET

Hankkeeni koostuu neljästä toisiaan täydentävästä vaiheesta. Ensimmäinen vaihe oli teorian tietoon tutustuminen. Aloin tutustua aiheeni kannalta merkitykselliseen teorian tietoon ja etsiä sopivia lähteitä heti, kun olimme sopineet opinnäyteyhteistyöstä Helsingin Ensikodin kanssa. Tämä vaihe sijoittui syksyyn 2009 ja kevääseen 2010. Opinnäytetyön teoria-osuuden kirjoittaminen alkoi.

Toinen vaihe oli haastattelut, jotka tein ollessani työharjoittelussa ensikodilla syksyllä 2010 (ks. liite 1, liite 2 ja liite 3). Haastatteluja oli yhteensä neljä. Haastatteluista saamani aineiston kävin läpi ja analysoin. Analysointi auttoi minua poimimaan haastattelutuloksista keskeiset johtopäätökset.

Hankkeeni kolmas vaihe oli oppaan laatiminen keväällä 2011 (ks. liite 4 ja liite 5). Suunnittelin ja toteutin oppaan apunani haastatteluista saamani tieto. Oppaan palveluiden tiedonlähteenä olivat internet ja erilaiset palveluesitteet. Samaan aikaan kirjoitin suurimman osan itse opinnäytetyöraportista.

Oppaan arviointi muodosti hankkeeseeni neljännen vaiheen. Arvioinnin suoritti työelämän yhteistyökumppani, eli Helsingin Ensikodin työntekijät. Arvioinnin jälkeen muokkasini opasta. Tämä hankkeeni viimeinen vaihe kesti kevästä 2011 syksyyn 2011 asti, jolloin opas valmistui lopulliseen muotoonsa. Seuraavissa luvuissa kerron hankkeen toteutuksesta vaihe vaiheelta.

8 HAASTATTELUT

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin haastattelut, koska uskoin saavani parhaiten tietoa aiheesta haastattelemalla. Pohdinnan jälkeen päädyin teemahaastattelumenetelmään. Teemahaastattelumenetelmässä pidän hyvänä mahdollisuutta rentoon ja avoimeen keskusteluun. Esimerkiksi Tuomin ja Sarajärven (2009, 75) mukaan teemahaastattelumenetelmässä edetään etukäteen valittujen teemojen mukaan ja kuhunkin teemaan liittyy tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelun teemat perustuvat tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn tietoon. Haastattelijalle jää vapaus valita, kuinka paljon tarkentavia kysymyksiä esitetään sekä esitetäänkö kaikille samat kysymykset samassa järjestyksessä.

Ohjaavien opettajien kanssa päädyin valitsemaan neljä haastateltavaa. Ensin ajattelin haastatella vain työntekijöitä, mutta kuultuani muiden mielipiteitä muutin mieleni. Sain tutkimusluvan Helsingin Ensikoti ry:n johtokunnalta haastatella kahta ensikodin työntekijää ja kahta asiakasta. Asiakkaita haastattelemalla toivoin saavani selville, mitä palveluja asiakkaat tuntevat ja mitä eivät, mistä he haluaisivat lisätietoa ja mitä palveluja he mahdollisesti itse haluaisivat tulevaisuudessa käyttää. Työntekijöitä haastattelemalla halusin selvittää heidän kokemuksensa siitä, mistä palveluista asiakkaat ovat vuosien myötä kysyneet lisätietoja ja mistä tiedosta asiakkaat saattaisivat hyötyä. Työntekijöiden kokemukseen perustuva näkemys asiakkaiden monista erilaisista elämäntilanteista antaa arvokasta tietoa oppaan toteutukseen. Mielestäni työntekijöiden ja asiakkaiden haastattelut täydentävät toisiaan.

Asiakkaiden ja työntekijöiden mainitsemat palvelut ja muut seikat otan automaattisesti huomioon oppaan laatimisessa. Tarkoitukseni on listata oppaaseen asiakkaiden ja työntekijöiden tärkeiksi kokemia palveluita ja yhteystietoja.

8.1 Haastattelujen toteutus ja sisältö

Tein haastattelut syksyllä 2010, kun olin työharjoittelussa Helsingin Ensikodissa. Kun valitsin työntekijöitä haastateltaviksi, toivoin saavani haastateltaviksi henkilöitä joilla on mahdollisimman pitkä työkokemus vauvaperhetyöstä. Asiakashaastattelujen suhteen toivoin, että ainakin toinen haastateltavista olisi jo kotiutunut ensikodilta omaan asuntoon. Aineistosta tulisi näiden kriteerien mukaan mielestäni kattavampi. Sain haastateltavikseni ne henkilöt, joita pyysin.

Haastatteluteemojen miettimisessä minua auttoi se, että olin työharjoittelussa ensikodilla. Asiakasperheisiin tutustuminen auttoi minua valitsemaan parhaat teemat ja kysymykset haastatteluihini. Jotta saisin haastatteluissa mahdollisimman laajan kuvan asiakkaiden tiedoista ja kiinnostuksen kohteista perheiden palveluiden suhteen oli hyvä tutustua aluksi ensikotiin ja asiakasperheisiin. Ennen varsinaisia haastatteluja keskustelin yleisesti aiheesta myös työntekijöiden kanssa, jotta osaisin koota haastatteluja varten hyviä kysymyksiä. Sen jälkeen testasin haastattelurunkoa läheiselleni.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 75) opastavat, että teemahaastattelun tekijällä on vapaus valita, kuinka paljon tarkentavia kysymyksiä esitetään. Haastattelijan päätettäväksi jää myös, esitetäänkö kaikille haastateltaville samat kysymykset ja samassa järjestyksessä. Pidin itselläni oikeuden esittää eri elämäntilanteissa oleville haastateltaville hieman erilaisia kysymyksiä. Sen vuoksi laadin kolme hieman toisistaan poikkeavaa haastattelurunkoa (ks. liite1, liite 2 ja liite3).

8.2 Haastattelujen analysointi

Haastattelumateriaalin analysointi alkoi niiden litteroimisesta. Purin haastattelunauhakasetteja loppusyksyllä 2010. Haastattelujen litterointiin minulla meni yhteensä n. 8 tuntia aikaa. Tekemistäni haastatteluista kertyi litteroitua tekstiä yhteensä 17 paperiarkkia. Litteroinnin jälkeen tärkeitä asioita on helpompi

selata ja alleviivata tulostetulta paperilta. Haastattelujen tärkeisiin kohtiin on myös helppo palata, kun ne ovat kirjoitettua tekstiä.

Pohdinnan jälkeen valitsin analysointimenetelmäksi sisällönanalyysimenetelmän. Sisällönanalyysia voidaan pitää yksittäisenä metodina, mutta myös väljänä teoreettisena kehyksenä, jonka avulla voi tehdä monenlaista tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Teemahaastattelujen analysoinnissa haastattelun teemat muodostavat jo itsessään jäsenyyksen aineistoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Koska tein aineiston keruun teemahaastatteluilla, oli analysoinnin aloittaminen helppoa kun teemat olivat valmiiksi määritellyt. Myös Eskolan (2007, 169–170) mukaan teemahaastatteluaineiston purkamisen lähtee siitä, että aineisto järjestetään teemoittain. Aineistosta poimitaan jokaisesta vastauksesta teemaan liittyvä kohta. Joskus vastauksia ja kommentteja tiettyyn teemaan voi löytyä myös eri puolilta haastattelua, niinpä ne on luettava huolella läpi.

Luin aineiston huolellisesti läpi vielä litteroinnin jälkeen. Tämän jälkeen aloin merkata tekstistä numerokoodein tiettyihin teemoihin liittyviä vastauksia. Koin, että vastauksia oli helppo löytää. Vastauksia ja kommentteja tiettyyn teemaan liittyen löytyi eri puolilta haastatteluk tekstiä, ei ainoastaan siitä kohdasta jossa olin asiaa kysynyt. Se toi aineiston läpikäymiseen mielenkiintoisen lisän ja vaati tarkkuutta lukiessa. Eskola (2007, 172) neuvoo, että aineistoa lukiessa ja merkatessa siihen on hyvä lisätä myös omia ajatuksia, pohdintoja ja ideoita. Huomasin itse, että mieleen herännyt kysymys tai ajatus kannatti heti kirjoittaa ylös siihen kohtaan johon se liittyy, jotta siihen muistaisi palata aineiston yhteenvetoa tehdessä.

Haastattelumateriaalissa tuli esiin monia mielenkiintoisia seikkoja, jotka eivät varsinaisesti liittyneet suoraan aiheeseen. Tämän vuoksi oli oltava huolellinen sen suhteen, ettei haali liikaa mielenkiintoisia asioita aiheen vierestä.

8.3 Haastattelujen tulokset

Ensikodista itsenäiseen asumiseen kotiutunut asiakas oli jo ehtinyt tutustua oman asuinalueensa palveluihin siinä määrin, kuin oli katsonut tarpeelliseksi. Oli arvokasta kuulla hänen näkemyksiään siitä, kuinka hän oli löytänyt tarvitsemiaan palveluita ja minkälaisia palveluita hän oli kotinsa läheltä löytänyt. Myös se, kuinka helpoksi tai vaikeaksi hän koki todellisessa tilanteessa tiedon löytämisen ja itsenäisesti avun hankkimisen oli mielenkiintoista ja tärkeää kuultavaa.

Ensikodissa vielä asuva asiakas kertoi ajatuksistaan sen suhteen, minkälaisia palveluita hän ajatteli kotiutumisen jälkeen mahdollisesti käyttävänsä. Hänellä oli myös toivomus siitä, miten tietoa pitäisi saada vauvaperheille. Oli erittäin mielenkiintoista vertailla vastauksista jo kotiutuneen ja vielä ensikodissa asuvan näkemyksiä palveluiden käytöstä ja niiden tavoittamisen helppoudesta tai vaikeudesta.

Työntekijöiden haastatteluista sain erilaisia ja monipuolisia vastauksia. Työntekijöiden työ- ja elämäkokemus sekä alakohtainen painotus antoivat kaikki erityisyyttä kummankin työntekijän haastatteluvastauksiin. Työntekijähaastatteluissa koin etuna sen, että olin jo hieman ehtinyt tutustua ja jutella haastateltavieni kanssa työharjoitteluni alussa.

8.3.1 Asiakkaiden kotiutuminen ensikodista ja palveluiden tarve

Oman kokemukseni mukaan sekä tekemieni haastattelujen perusteella käy ilmi, että ensikodin asiakkaina olevat perheet kotiutuvat tavallisimmin joko jonkin tuetun asumisen yksikköön, kuten ensikodin tarjoama tuettu asuminen tai kaupungin vuokra-asuntoon, jolloin he tarvitsevat kotiin runsaasti avohuollon tukitoimia. Haastattelemieni työntekijöiden näkemys ja kokemus on, että asiakasperheet tarvitsevat runsaasti tukea kotiutuessaan ensikotikuntoutuksesta. Työntekijät pitävät tärkeänä neuvolaseurannan saumatonta jatkumista, vanhempien omien mielenterveyspalveluiden jatkuvuutta, sekä mahdollisesti mukana olevan Sosiaalipediatrisen yksikön

seurantakäyntien toteutumista kotiutumisen jälkeen. Esiin nousi myös kotiin vietävän perhetyön tärkeys.

Eriyisen tärkeänä haastattelemiani työntekijät pitivät sitä, että kaikki asiakasperheen tukitoimet ja palvelut olisi laadittu perheelle valmiiksi jo ennen ensikodista pois muuttoa, jotta perhe ei missään tapauksessa jäisi hetkeksikään ilman tukea siirtymävaiheessa. Työntekijät toivoisivatkin enemmän mahdollisuuksia tukea asiakkaan tutustumista uuteen asuinpaikkaansa. Perheen kanssa olisi hyvä käydä läpi uuden asuinpaikan palveluja paikan päällä. Myös oma näkemykseni on se, että asiakkailta on suuri tarve ohjaukseen palveluiden käytössä ja niiden löytämisessä.

Asiakkaiden näkemys tuen ja palveluiden tarpeesta ensikodista kotiutumisen jälkeen on hyvin erilainen. Haastattelemiani asiakkaat kokevat, että ensikodista kotiutumisen jälkeen he tarvitsevat vain taloudelliseen toimeentuloon liittyviä palveluita. Toisaalta yksi haastattemistani asiakkaista toi heti esille sen, että ei edes tiedä mitä palveluja perheille on olemassa, joka taas tukee työntekijöiden mielipidettä asiasta.

8.3.2 Asiakkaiden sosiaaliset verkostot

Ensikodin työntekijät näkevät asiakkaidensa sosiaaliset verkostot hyvin heikkoina ja ovat huolissaan asiakkaiden yksinäisyydestä. Ystävien ja sukulaisten verkostoa asiakkailta on usein hyvin niukasti. Työntekijöiden mukaan monilla asiakkailta on lähipiirissä ongelmia päihteiden, rikollisuuden tai asunnottomuuden tuomien ongelmien kanssa. Monien asiakasperheiden sosiaalinen verkosto koostuu lähinnä viranomaisista.

Haastattelemiani asiakkaat sanovat itse omaavansa hyvät ja riittävät verkostot ympärillään. Työntekijät kokevat, että asiakasperheiden verkosto on liian harvoin todellisesti tukevaa ja perhettä voimistavaa. Asiakkaiden ja työntekijöiden näkemykset vauvan kehityksen kannalta hyvästä, tukevasta sosiaalisesta ympäristöstä ovat näiden haastatteluvastausten perusteella

ristiriitaiset. Mieleeni tuli myös se, että asiakas itse voi tuntea surua ja häpeää siitä, minkälainen verkosto hänellä on ympärillään ja se saattoi myös vaikuttaa haastatteluvastaukseen.

8.3.3 Asiakkaiden tiedot palveluista

Asiakkaat sanovat suoraan tuntevansa huonosti perheille suunnattuja palveluita. Keskustellessamme sosiaali-, terveys- ja harrastuspalveluiden tietämyksestä asiakkaiden oli vaikea luetella tietämiään palveluita näiltä aihealueilta. Kun avasin kysymystä hieman perusteellisemmin haastateltavat nimesivät tuntemikseen palveluiksi toimeentulotuen, ensikodin ja terveysaseman neuvolapalveluineen. Kun esitin vielä tarkentavia kysymyksiä haastateltavat muistivat kuulleensa myös vauvauinnista ja muskareista. He eivät itse ole ottaneet kuitenkaan osaa kyseisiin harrastuksiin. Syiksi siihen he sanovat liian kalliin hinnan tai sen, että eivät tiedä asiasta riittävästi. Yksi haastateltu asiakas nimesi erään yhdistyksen tarjoaman palvelun, johon hän ja hänen perheensä oli ohjattu. Keskustelun edetessä esiin nousi myös lasten päivähoito, jonka kumpikin haastateltu asiakas tuntee. Asiakkaat itse kokevat, että lisää tietoa he tarvitsisivat perhetapahtumista ja perheenjäsenten yhteisistä harrastuksista.

Myös työntekijät arvelevat asiakasperheiden tuntevan neuvolapalvelun ja taloudellisen tuen palveluita. He ovat kuitenkin huomanneet selkeästi sen, että muuttaessa uudelle asuinalueelle asiakkaiden on vaikea löytää entuudestaan tuttujakaan palveluita. Yhteydenotto neuvolaan ja ajan varaaminen voivat jostain syystä olla kynnyksen takana.

8.3.4 Asiakkaiden heikosti tuntemia palveluja

Työntekijöiden mukaan asiakkaat tarvitsevat usein apua taloudellisten tukien hakemisessa, vaikka heillä on jotain tietämystä siitä mitä taloudellisen tuen muotoja lapsiperheelle on olemassa. Apua saatetaan tarvita esimerkiksi

lomakkeen hankkimisessa, sen täyttämässä tai lomakkeessa olevan tekstin kääntämisessä ymmärrettävämpään muotoon tai suomen kielelle. Joskus asiakkaan tarvitsema tuki on pelkästään sitä, että häntä on patistettava asian hoitamiseen tai autettava erilaisten yhteystietojen etsimisessä. Myös asiakashaastatteluista kävi ilmi, että asiakkaat kokevat erilaisten tukien hakemisen hankalaksi.

Työntekijöiden havaintojen mukaan vauvaperheiden palveluista asiakkaat tuntevat huonoiten harrastustoiminnan. He epäilevät, että moni asiakas ei tiedä mitään vauvaperheille suunnatuista harrastuksista. Työntekijät uskovat, että asiakasperheet eivät näe harrastusten tärkeyttä, eivätkä monesti koe niitä itselle sopiviksi tai tutuiksi. Kysyttäessä asiakkaiden tuntemista palveluista yksi työntekijä vastaa näin:

Harrastepalveluista he ei varmaa yleensä tiedä mitään. Siis semmosista, jossa vois ajatella että pienten lasten vanhemmat käy niinku jossain perhekahviloissa tai jossain semmosissa, niin ei... hirveen harvat mejjän äidit hakeutuu niihin. Tai kokee ne edes tutuks. Tai jotenki itselle sopivaks.

Itse pohdin, kuinka suuri merkitys asiakasvanhempien kantaperheiden totumuksilla on heidän tietämykseensä nyt. Kasvuympäristöllä on tietysti suuri merkitys arvomaailman muokkautumisessa. Jos omassa lapsuuden perheessä ei esimerkiksi ole käytetty tai kannustettu käyttämään joitain palveluja, tietämys niistä voi jäädä heikoksi. Kun on niinsanotusti pärjännyt ilman jotain palvelua koko ikänsä, voi olla vaikea nähdä sen tärkeys tai merkitys myöhemminkään.

Työntekijöiden huomioiden mukaan asiakkaat etsivät tarvitsemaansa tietoa pääsääntöisesti Internetistä. He ovat kuitenkin huomanneet, että joskus asiakas ja tieto eivät kohtaa, vaikka se olisi helposti löydettävissä Internetistä. Syytä siihen he eivät osaa kertoa. Yksi haastatteluista on havainnut, että niillä jotka ovat käyneet koulua on paremmat tiedonhakutaidot kuin niillä asiakkaat, jotka ovat käyneet vähemmän koulua. Eräässä haastattelussa nousi esille mielenkiintoinen seikka, kun kysyin mistä palveluista asiakkaat erityisesti tarvitsisivat lisää tietoa:

Varmaan kaikista mahdollisista. Tietysti netti on. Mut jotenki niinku... Meidän asiakaskunta on sillä tavalla melko lamaantunutta, suurin osa, voi sanoo, et he ei oo ees kiinnostunut ottaa selvää tämmösisistä asioista ja heil on ehkä sellanen ajatus, varsinkin, jos he on pitkään ollu lastensuojelun asiakkaina jo omassa lapsuudessaan, et he haluaaki niin sanotusti pärjätä ite. Et kaikki apu on vaan negatiivista. Et se on merkki siitä et mä oon huono äiti jos mä otan johonki yhteyttä ja pyydän apua tai tukea itselleni. Et he ei nää sitä et se on oikeestaan niinku hyvää äitiyttä ja et siit voi saada voimavaroja ja jaksamista.

Vastauksesta voi päätellä, että joidenkin asiakkaiden halu pärjätä ilman apua ja hoitaa kaikki perheen huoltamiseen liittyvät asiat voi olla hyvin voimakas ja se saattaa joskus olla syynä tiedon torjumiseen.

Myös asiakkaat kertovat etsivänsä tarvitsemansa tiedon Internetistä tai kysymällä suoraan joltain viranomaiselta. Asiakashaastatteluissa painottui kuitenkin heidän omien perheenjäsenten tai sukulaisten apu tiedonhankinnassa. Molemmat haastateltavat kertovat saavansa ensisijaisesti tärkeimmän opastuksen jonkin palvelun tai tiedon etsintään omalta perheenjäseneltään, joka on käyttänyt samaa palvelua. Minulle jäi tunne, että asiakkaat eivät välttämättä aina tiedä, kenen puoleen he voisivat kääntyä kysymyksineen. Mietin myös, mahtavatko asiakkaat kysyä aina kaiken, mitä haluavat tietää vai eivätkö he uskalla.

Huolimatta siitä, että asiakkaat kokevat saavansa tärkeimmät neuvot eri palveluista omilta sukulaisiltaan kaikista haastatteluista käy ilmi, että ensikodin asiakkaat kysyvät paljon neuvoja ensikodin henkilökunnalta vielä kotiutumisen jälkeenkin. Neuvoja kaivataan erityisesti lapsen sairastamiseen tai terveydenhoitoon liittyvissä asioissa, kuten neuvolan löytämisessä tai ajan varaamisessa. Myös päivähoitopaikan hakemisessa pyydetään neuvoa. Eräs asiakas kertoo kysyneensä työntekijöiltä lähialueen leikkipuistoista.

Edellä mainitut seikat osoittavat, kuinka tärkeä rooli ensikodin perhetyöntekijöillä on asiakasperheiden elämässä. Ne myös tukevat sitä

väitettä, että asiakkaiden on vaikea selvittää asioita itse, vaan tarvitsevat siihen apua.

8.3.5 Lisätiedon tuoma hyöty

Yksi haastateltu asiakas kokee, että lisätieto perheiden palveluista omassa kotikaupungissa voisi olla hyödyllistä hänen perheelleen. Hänen mielestään lisätieto voisi johtaa esimerkiksi harrastuspalveluiden käyttöön myöhemmin. Toivomuksena on saada tietoa mahdollisimman lähelle ja suoraan, kuten postitse kotiin. Toinen haastattelemani asiakkaista ei koe tarvitsevansa yhtään lisätietoa mistään perheiden palveluista.

Työntekijöiden näkemys on, että lisätieto olisi hyödyllistä perheille ja sitä tulisi saada jo Ensikodissa asumisen aikana. Työntekijät näkevät, että lisätieto voisi saada asiakkaat ottamaan nopeammin yhteyttä auttaviin tahoihin tarvittaessa ja hoitamaan asioita paremmin. Tieto eri palveluista voisi madaltaa kynnystä mennä tutustumaan eri harrastuksiin ja viriketoimintaan. Parhaimmassa tapauksessa tiedon saaminen voisi estää vanhemman uupumisen, kun hänellä olisi tietoa siitä, mihin tahoon voi olla yhteydessä pulmatilanteissa.

Eräs haastateltu työntekijä kuvaa näin:

No tottakai siitä olis se hyöty että vois estää äidin uupumisen, jo ihan sillä et niinku, et ei turhaan stressaa ja pähkäile niit tilanteita vaan tietäs heti et mihin kääntyy, et kenen puoleen kääntyy missäkin asiassa. Et osahan on niinku, asiakkaista sellasii, et ne kauheesti stressaa tilanteita.

Työntekijöiden on vaikea arvioida parasta tapaa saada ensikotiasiakkaiden palvelutietoutta lisättyä parhaiten. Tärkeäksi seikaksi nousi se, että tietoa yritettäisiin lisätä osana asiakkaan elämään jo kiinteästi kuuluvien tahojen kautta. Esimerkiksi kattava ja kokoava palveluopas tai monipuoliset Internet sivut perheiden palveluista nousivat ehdotuksiksi. Työntekijät pitävät tärkeänä myös selkeyttä ja selkokieliisyyttä kun asiakkaille välitetään tietoa.

8.4 Keskeiset johtopäätökset

Haastatteluista käy selkeästi ilmi useita eri aihealueita ja palveluita, joista asiakkaat tarvitsisivat lisää tietoa. Seuraavat haastatteluista esiintulleet seikat vaikuttavat siihen, mitkä palvelut valitsen oppaaseen: mistä palveluista asiakkaat kertovat tietävänsä vain vähän tai eivät yhtään sekä mistä palveluista työntekijät mainitsevat asiakkaiden tarvitsevan lisätietoa. Sen lisäksi käytän omaa harkintaa joidenkin palvelujen lisäämiseksi oppaaseen. Oma harkintani perustuu siihen, että opin tuntemaan asiakasperheitä ja heidän arkeaan työharjoittelun aikana sekä siihen, että minulla on omaa kokemusta palvelujen käyttäjänä.

Seuraavat palvelut mainittiin ja koettiin tärkeiksi lisätä oppaaseen:

- harrastustoiminta vauvaperheille
- vapaa-ajan toiminta ja tapahtumat
- lastenhoitopalvelu
- terveyspalvelut
- sosiaalipalvelut.

Harrastustoiminnasta asiakkaat tietävät vähiten. Asiakkaat osasivat nimetä vauvauinnin ja muskarin, mutta eivät tieneet niistä sen enempää, kuten kuinka niihin voisi hakeutua, missä niitä järjestetään ja mitä ne maksavat. Asiakashaastatteluissa nousi esiin myös se asia, että asiakkaat epäilevät harrastusten olevan hyvin kalliita.

Asiakkaat kokevat, että he tarvitsisivat lisää tietoa perheille suunnatuista tapahtumista ja perheenjäsenten yhteisistä harrastuksista. Asiakkaat eivät haastatteluissa kertaakaan maininneet esimerkiksi vauvaperheille suunnattua perhekahvilaa, äitien ja vauvojen yhteistä jumppaa tai kirjastojen palveluita perheille. Leikkipuiston toiminnasta ja sijainnista kaivattiin lisätietoa. Työntekijät toivoisivat, että asiakkailla olisi arkea ja jaksamista tukevia ystäviä ja tuttavvia.

Perheille suunnattuun toimintaan osallistuminen voi auttaa tutustumaan muihin vanhempiin ja siten saada uusia tuttavuuksia. Edellä mainittujen seikkojen perusteella päätin tehdä oppaaseen osion vauvaperheiden harrastuksista, vapaa-ajan toiminnasta ja vauvaperheiden kohtaamispaikoista. Pidän tärkeänä myös sitä, että valitsen oppaaseen kohtuuhintaisia tai ilmaisia palveluja, koska vauvaperheet ovat usein pienituloisia.

Työntekijät ovat huolissaan asiakkaidensa yksinäisyydestä. Monella asiakasperheellä ei ole välttämättä ketään, joka voisi olla apuna esimerkiksi lapsenhoidossa. Sen vuoksi haluan lisätä oppaaseen muutaman luotettavan ja kohtuuhintaisen lastenhoitopalvelun yhteystiedot.

Terveyspalveluista asiakkaat mainitsivat tietävänsä neuvolan ja terveysaseman. Työntekijöiden mukaan kuitenkin asiakkaat saattavat tarvita apua ajan varaamisessa neuvolaan. Asiakkaat myös kysyvät sairaan lapsen hoito-ohjeita työntekijöiltä. Näihin perustuen pidän tärkeänä laittaa oppaaseen terveyspalveluiden osion. Terveyspalvelut-osiosta selviää muunmuassa Helsingin alueen tärkeät neuvontanumerot sekä terveyskeskuspäivystyksen yhteystiedot.

Taloudellisen tuen palveluista asiakkaat mainitsivat tietävänsä vain toimeentulotuen. Asiakkaat tarvitsevat usein työntekijöiden apua tai neuvontaa erilaisten taloudellisten tukien hakemisessa ja lomakkeiden täyttämässä. Myös päivähoitopaikan hakemiseen ja huoltajuusasioihin kaivataan neuvoja. Haluan lisätä oppaaseen sosiaalipalvelut-osion, josta selviävät KELA:n ja sosiaalitoimiston tärkeät yhteystiedot ja neuvontanumerot lapsiperheille.

Koska haastatteluista käy ilmi, että asiakkaat kokevat internetin läheiseksi tiedonhakumenetelmäksi, pidän selvänä, että oppaaseen tulee internet-osoitteita. Internet-osoitteiden perusteella asiakkaat voivat etsiä helposti lisää tietoa palvelusta, jonka mainitsen oppaassa.

8.5 Haastattelujen luotettavuus ja eettisyys

Mielestäni haastattelut onnistuivat hyvin: keskustelua syntyi ja sain paljon arvokasta tietoa. Jo haastatteluja tehdessä tuntui, että tärkeitä asioita tuli esiin. Eskolan (2007, 162) mukaan kerättävän aineiston tehtävä on perinteisesti ollut hypoteesin testaaminen. Alkuperäinen hypoteesini oli se, että ensikodin asiakasperheillä on vähäiset tiedot vauvaperheille suunnatuista palveluista. Tehdessäni haastatteluja hypoteesini vahvistui.

Kukin haastattelu kesti n. 15 - 20 minuuttia. Minulla ei ole kovin paljon kokemusta haastattelijana toimimisesta. Kritiikkinä itseäni kohtaan sanoisin, että noudatin liian orjallisesti laatimiani haastattelurunkoja. Olisin voinut antaa keskustelun polveilla enemmänkin tärkeiden teemojen alueella. Pysin ehkä liiaksi pitämään keskustelua tiukasti valitsemissani kysymyksissä. Toisaalta, osa haastattelemistani ei ollut halukas käymään pitkää ja laajaa keskustelua eri aiheista, vaan vastasi niukasti. Haastatteluja kuunnellessani huomasin myös, että ajoittain minun oli vaikea keskittyä haastateltavan kertomaan koska olin niin keskittynyt siihen, että muistan kysyä kaikki tärkeät asiat. Toisaalta olen tyytyväinen, että sain kattavat vastaukset juuri niihin kysymyksiin joita minulla oli.

Lapsen läsnäolo haastattelutilanteessa toi lisää haastetta keskittymiseen sekä minulle, että lapsen vanhemmalle. Huomasin, että leikin äänet ja kiljahdukset peittivät ajoittain joitain sanoja kuunnellessani haastattelunauhoja. Toisaalta uskon, että juuri tässä haastattelussa lapsen läsnäolo teki tilanteesta jollain tavalla rennomman. Lapsen välittömyys voi poistaa näkymättömiä muureja myös meidän aikuisten väliltä.

Asiakashaastattelut olivat haastavia, koska välillä tuntui, että emme puhu asiakkaan kanssa "samaa kieltä". Asiakashaastatteluissa vastaukset olivat hyvin niukkoja ja jouduin selittelemään kysymyksiä ja termejä paljon. Minun on otettava huomioon se, että myös haastattelutilanteesta johtuen voi olla vaikea muistaa tai luetella kaikkia tietämiään palveluja yhtäkkiä. Toisaalta taas, koska

keskustelu oli rentoa ja vapaata uskon, että loin hyvät puitteet mahdollisuudelle kertoa kaiken tietämänsä aiheesta.

Toisin oli työntekijähaastatteluissa, joissa puhuttavaa riitti vaikka kuinka paljon. Jäin pohtimaan haastateltavien lukumäärän riittävyttä. Erityisesti mietin, oliko kahden asiakkaan haastattelu riittävää vai olisiko asiakashaastatteluja pitänyt olla vielä enemmän. Asiakas- ja työntekijähaastattelut täydensivät kuitenkin mukavasti toisiaan, joten sain riittävästi tietoa.

Haastatteluja tehdessä huomioin tärkeät eettiset periaatteet kuten avoimuus, rehellisyys ja tasa-arvoisuus. Informoin haastateltaviani aikeistani hyvin etukäteen ja tein heille selväksi, mihin aineistoa tullaan käyttämään. Vuorovaikutuksessa erityisesti asiakkaiden kanssa pyrin aina olemaan hienovarainen ja ymmärtäväinen. Kerroin myös, että haastattelun voi jättää kesken, jos heistä siltä tuntuu. Otan itse vastuun siitä, että haastattelumateriaali ei päädy muuhun kuin sovittuun tarkoitukseen.

9 OPAS

9.1 Oppaan suunnittelu

Oppaan suunnittelu käynnistyi mielessäni heti, kun sovimme sen tekemisestä työelämän yhteistyökumppanin kanssa loppuvuodesta 2009. Mietin paljon oppaan ulkonäköä ja sisältöä jo ennen kuin aloin kerätä tietoa sen tekemistä varten. Kun harjoitteluni Ensikodilla päättyi syksyllä 2010 ja olin tehnyt haastattelut minulla oli paljon arvokasta tietoa palveluoppaan kokoamista varten.

Ensikodin henkilökunta toivoi oppaan sisältävän joitain tiettyjä palveluja myös haastattelujen ulkopuolella. Siitä keskustelimme jo yhteistyön alkuvaiheessa yleisesti. Tekemäni haastattelut tukevat heidän näkemystään kyseisten palvelujen lisäämiseksi oppaaseen. Ensikodista toivottiin myös, että oppaan tulisi olla helposti päivitettävä eikä se saisi tuoda yhdistykselle juurikaan kustannuksia. Lisäksi oppaan tulisi olla selkokielineen ja yksinkertainen sekä kattava. Selkokeskus (i.a.) määrittelee selkokielen seuraavasti:

Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä.

Ennen oppaan kirjoittamista perehdyin selkokielen kirjoittamisen ohjeistukseen tarkemmin.

Suunnittelin rakentavani oppaan tekstinkäsittelyohjelmaa käyttäen. Oppaan kooksi tuntui järkevältä A4- arkki taiteltuna ja niitattuna puoliksi. Näin työntekijöiden olisi helppo päivittää ja tulostaa opasta omalla tietokoneellaan. Halusin myös selvittää, kuinka paljon maksaisi käyttää kopiointiyrityksen palveluja. Kopiointiyritys tekisi valmiiksi tulostettuja ja niitattuja oppaita, kun oppaan tiedoston lähettää yritykseen sähköpostitse. Siten työntekijöille jäisi ainoastaan oppaan päivittäminen aina tarvittaessa. Oppaan sivumäärää en

voinut etukäteen arvioida, vaan ensin piti katsoa kuinka paljon materiaalia siihen kertyy. Suunnittelin käyttäväni hillitysti kuvia ja värejä. Tavoitteenani oli myös kääntää opas englanninkieliseksi, jotta siitä voisi olla hyötyä myös Ensikodin maahanmuuttaja-asiakkaille. Koin jo suunnitteluvaiheessa haasteeksi tiedon rajaamisen. Pääkaupunkiseudulla on runsaasti vauvaperheiden palveluja, joista minun oli osattava poimia oleelliset omaan oppaaseeni.

9.2 Oppaan toteutus

Haastatteluissa esiin nousseiden palvelujen laittaminen oppaaseen oli minusta ensisijaista, koska sekä asiakkaat että työntekijät ovat tässä asiassa asiantuntijoita. Käytin hyväksi kuitenkin myös työharjoittelun aikana näkemääni ja kuulemaani sekä omaa kokemustani palveluiden käyttäjänä ja tiedon etsijänä.

Palvelujen priorisoinnin tärkeä ja haastava tehtävä jäi minulle, oppaan laatijalle. Oli mietittävä käytännöllisyyttä, eri aihealueiden tärkeyttä ja ajankohtaisuutta kun asettelin palveluja yhteystietoineen oppaaseen. Ensimmäisille sivuille halusin asettaa hätänumerot sekä Ensikodin eri osastojen yhteystiedot. Kun ne ovat heti alussa, ne helppo huomata ja löytää aina tarvittaessa. Sisällysluettelo asetui luontevasti myös ensimmäiselle aukeamalle. Päädyin siihen, että tärkeimpiä ovat terveys- ja sosiaalipalvelut, joten ne tulisivat heti ensimmäisinä. Niitä seuraavat lastenhoitopalvelujen yhteystiedot, sitten harrastus- ja viriketoiminta. Valitessani palveluja kiinnitin huomiota myös siihen, kuinka selkeät ja kattavat Internetsivut ja yhteystiedot palvelusta oli.

Lisäsin Internet-osoitteen Helsingin alueen kartasta, jotta oppaan lukija voisi helposti käydä vilkaisemassa kartalta, missä jokin paikka on. Pidin tärkeänä myös laittaa ohjeet Internetin Reittiopas- palvelun käytöstä. Reittioppaan avulla asiakkaat voivat selvittää, kuinka pääsevät haluamaansa paikkaan ja kuinka kauan heidän olisi varattava matkaan aikaa. Reittioppaan käytön opettelu voi mielestäni parhaimmillaan tukea asiakkaita omatoimiseen ja helpompaan liikkumiseen sekä toimipisteiden löytämiseen.

Tein oppaan käyttämällä siihen tarkoitukseen olevaa tietokoneohjelmaa. Lisäsin ja poistin kuvia, kirjoitin ja muokkailin tekstejä ja otsikoita pitkään. Välillä tulostin sivuja nähdäkseni, miltä kirjasinkoko ja –laji yleisilme näyttävät konkreettisesti paperilla todellisessa koossa. Keräsin vinkkejä ja tietoa myös erilaisista muiden julkaisemista oppaista, kuten esimerkiksi KELA:n, neuvolan ja synnytyssairaalan kokoamista infolehtisistä.

Oppaan toivottiin olevan luettavuudeltaan selkokielineen. Opasta kokoessani otin huomioon Selkokeskuksen (i.a.) kokoamat ohjeet selkokielineen tekstin laatimisesta. Selkokeskuksen mukaan selkokieli on lähellä luontevaa kertomisen tapaa, eli puheenomaista kerrontaa. Selkotekstin kirjoittaminen onkin usein sitä, että kirjoittaja kerää tietoa itselleen, sisäistää asian ja kirjoittaa sen omin sanoin lukijalle. Tällä tavoin pyrin toimimaan: selvitin asioita ja perehdyin eri palveluntarjoajiin ja palveluihin, infoteksteihin ja yhteystietoihin. Tiedon keräämisen ja sisäistämisen jälkeen yritin muotoilla tekstin tiivistetysti ja yksinkertaisesti oppaaseen.

Selkokieltä laadittaessa on hyvä määritellä lukijakunta, rajata aihe ja pyrkiä jättämään ylimääräinen pois. Selkokielineen kirjoittamisessa kannattaa suosia tavanomaisia puhekielineen sanoja ja korvata passiivilauseet aktiivilauseilla aina, kun se on mahdollista. Myös lyhyet lauseet ja erilaiset esimerkit lisäävät tekstin ymmärrettävyyttä.(Selkokeskus i.a.)

Opasta laatiessani pidin lukijakuntani koko ajan mielessäni. Halusin tehdä oppaasta helposti lähestyttävän, helposti luettavan ja ymmärrettävän. Lisäsin suoria kehotuksia lukijalle, kuten ”Mene rohkeasti!” tai ”Käy kysymässä!”. Pyrin kohdistamaan tekstin mahdollisimman suoraan lukijalle ja puhuttelemaan lukijaa.

Kootessani infoa palveluoppaaseen törmäsin usein siihen, että tietoa palveluista oli todella paljon ja se oli ripoteltu sinne tänne. Välillä tuntui, että oli vaikea poimia olennaisia asioita kaiken informaatiotulvan keskeltä. Siihen kuitenkin pyrin, koska tarkoitukseni oli suodattaa tieto suoraan helposti luettavaan ja

ymmärrettävään muotoon palveluoppaan lukijalle. Yhteystietojen lisäksi joidenkin palveluiden kohdalle kirjoitin pienen tietoiskun ikään kuin johdannoksi aiheeseen ja kertomaan, mistä palvelussa on kyse.

9.3 Oppaan arviointi

Ensikodin henkilökunta arvioi palveluoppaan. Vein ensimmäisen version palveluoppaasta Helsingin Ensikodin henkilökunnalle kesäkuun 2011 alussa. Esittelin oppaan heille ja kerroin hieman työskentelyprosessista. Kerroin myös haastatteluissa esiin nousseita tuloksia, joiden perusteella valitsin palveluita oppaaseen. Perustelin heille ratkaisujani, joita olin tehnyt palvelujen lisäämisen ja oppaan ulkonäön suhteen. Sovimme, että työntekijät ja asiakkaat saavat rauhassa tutustua oppaaseen muutaman kuukauden ajan. Palaisin keräämään heiltä arvion oppaasta elokuussa 2011. Arvion perusteella voisin tarvittaessa muokata opasta uudelleen.

Arvioinnin keruumenetelmänä käytin ryhmähaastattelua. Päädyin valitsemaan ryhmähaastattelun arvioinnin keräämistä varten Opinnäytetyö ja tutkimusmenetelmät- opintokokonaisuudessa syksyllä 2010. Opintokokonaisuuden opettajan ja muiden opiskelijoiden kanssa käymien keskustelujen ja pohdinnan tuloksena varmistuin, että ryhmähaastattelu olisi sopivin menetelmä kerätä palautetta oppaasta.

Ryhmähaastattelun ansiosta voi haastatella useita työntekijöitä yhtä aikaa. Kun mukana on useampi henkilö, on mahdollista että tilanteessa syntyy myös keskustelua jossa tulee esiin uusia arvokkaita asioita oppaan suhteen. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 61) pitävät ryhmähaastattelua vapaamuotoisena keskusteluna. Ryhmähaastattelussa osallistujat voivat kommentoida asioita spontaanisti ja tuottaa siten monipuolista tietoa tutkittavasta asiasta.

Täsmäryhmähaastatteluksi kutsutaan ryhmähaastattelua, joka täyttää tiettyjä erityisiä piirteitä. Täsmäryhmähaastattelussa haastateltavat ihmiset ovat tarkasti valittuja ja ovat usein jonkin alan asiantuntijoita, tai henkilöitä joiden mielipiteillä

ja asenteilla on vaikutusta tarkasteltavaan asiaan. Ryhmällä on jokin tietty tavoite, joka on kerrottu ryhmän jäsenille. Ryhmällä voi myös olla valittu puheenjohtaja ja istunto pyritään tekemään mahdollisimman mukavaksi ja rennoksi. (Hirsjärvi&Hurme 2000, 62.)

Täsmäryhmähaastattelun piirteet sopivat hyvin omaan käyttööni. Haastateltavat olivat valittuja alan ammattilaisia, jotka olivat etukäteen perehtyneet tekemääni oppaaseen. Heidän mielipiteillään ja asenteillaan oli erityinen merkitys oppaan suunnittelun ja toteutuksen kannalta. Haastateltavani tiesivät, että ryhmäistunnon tavoitteena on antaa minulle palautetta oppaasta. Pyrin luomaan rennon ja mukavan ilmapiirin haastattelutilanteeseen ja toivoin, että spontaania keskustelua syntyy.

Palasin keräämään työntekijöiltä palautetta oppaasta elokuussa 2011. Haastattelutilanteeseen osallistui Helsingin Ensikodin henkilökuntaa, joka oli tutustunut oppaaseen jo muutaman kuukauden ajan. Sovimme, että voimme vapaasti keskustella oppaasta ja lopussa esitän tarkentavia kysymyksiä, jos joitakin aiheita jää käsittelemättä.

Työntekijät olivat tyytyväisiä oppaan ulkonäköön ja ulkomuotoon. Siinä oli heidän mielestään sopiva määrä sivuja ja tekstiä. Fontin ulkonäkö ja koko olivat heidän mielestään selkeät. Myös oppaassa käyttämäni kieli sekä kuvitus saivat positiivista palautetta selkeydestään.

Sisällysluettelon laittaminen oppaaseen oli hyvä asia ja nopeuttaa tiedon löytämistä. palveluiden järjestys oppaassa ja jokaisen palvelun oheen lisäämäni tietoiskut olivat työntekijöiden mukaan hyödylliset. Hätänumeroiden sijainnista oppaassa keskusteltiin ja päädyimme yhteisesti siihen, että tämänhetkinen paikka etusivulla on hyvä.

Työntekijöillä oli ehdotuksia joidenkin palveluiden lisäämiseksi oppaaseen. Toivomuksena oli saada sekä terveyspalvelut- että sosiaalipalvelut osioihin tyhjää tilaa, johon työntekijä ja asiakas voisivat kirjoittaa perheen oman terveysaseman yhteystiedot sekä oman henkilökohtaisen sosiaalityöntekijän

yhteystiedot. Mielestäni ajatus oli erittäin hyvä. Lisäksi toivottiin joihinkin kohtiin hieman tarkentavaa informaatiota, kuten minkä ikäisenä jonkin harrastuksen voisi aloittaa. Jostain kohdasta myös puuttui tarpeellinen puhelinnumero. Matkakortin hankkimiseen toivottiin neuvoja. He pyysivät myös tietoa julkisilla kulkuvälineillä liikkumiseen lastenvaunujen kanssa. Kun muokkaukset on tehty, henkilökunta aikoo ottaa oppaan jakamisen perheille kokeiluun.

Koska sain selkeää ja täsmällistä palautetta oppaasta, minun oli helppo tehdä siihen tarvittavat muutokset. Lisäsin oppaaseen toivotut asiat ja muokkasin olemassa olevaa tekstiä. Uudelleenmuokkauksen haasteeksi osoittautui kuvien ja tekstin asettelu. Tekstiä tuli lisää ja moni kohta vaihtoi paikkaa. Sivuja oli lisättävä, joten yritin luovia sen välillä, että sivut ovat joko liian tyhjiä tai täysiä. Olen tyytyväinen lopputulokseen. Toimitin parannellun version oppaasta ensikodille syksyllä 2011 (ks. liite 1 ja liite 2).

10 POHDINTA

Halusin luoda lukijalle kuvan siitä, mihin ensikotityö palvelujärjestelmässä sijoittuu, mihin itse työ perustuu ja mihin sillä pyritään. Ymmärtääkseen ensikotityön ainutlaatuisen tärkeää työtä ja asiakkaiden elämäntilannetta, on perehdyttävä taustalla oleviin teoreettisiin käsitteisiin. Selvyyden vuoksi kertasin alussa vauvan syntymän mukanaan tuomaa elämänmuutosta, joka kaikessa ihanuudessaan on myös kaoottista ja voimia vievää.

Ensikodin asiakasvanhemmilla on usein pitkä lastensuojeluhistoria. Suuret psykologiset muutokset, joita tuoreet vanhemmat läpikäyvät vauvan syntyessä on riski niille, joilla on omassa lapsuudessaan ollut traumoja ja hylkäämisiä. Vanhemmalla on edessään vaikea valinta: joko opetella arjen hallintaan tarvittavia taitoja ja huolehtia vauvasta parhaan kyvyn mukaan tai luovuttaa, jolloin vauva saatetaan joutua huostaanottamaan. Turvaton kiintymyssuhde lapsuudessa tuottaa mahdollisesti psyykkisesti sairaita aikuisia, jos kierrettä ei katkaista. Ensikotikuntoutus voi olla mahdollisuus kierteen katkaisemiseen, mutta ensikodin jälkeen alkaa varsinainen elämäkoulu, kun pitäisi yrittää elämää omillaan vauvan kanssa. Arjen hallintaan tarvitaan tuolloin apukeinoja.

Elämänhallinta kuulostaa kovin yksinkertaiselta. Elämänhallinta on parhaimmillaan tunnetta siitä, että voi vaikuttaa omaan elämäänsä, ennakoida ja nauttia elämästään. Ensikotikuntoutusta tarvitsevilla perheillä elämänhallinta on pahasti hukassa syystä tai toisesta. Reunalla eläminen on kapeuttanut monen lapsen ja nuoren elämää niin, että opitut toimintamallit ovat jääneet liian kapeiksi ollakseen riittäviä vanhemmuuteen. Tiedonhankinta on yksi hyvä esimerkki taidosta, jonka oppimisessa oma perhe näyttää esimerkkiä ja muovaa ihmisen toimintamalleja. Haastattelemani asiakkaat kertoivat itse, että parhaiten tietoa erilaisista palveluista saa omilta perheenjäseniltä. Perheenjäsenten merkitystä tiedonhankinnan oppimisessa korostetaan myös tutkimuksessa. Mitä jos tietoa ei ole, eikä ole edes käsitystä siitä, että sitä pitäisi hankkia? Luulen, että tämän päivän informaatioyhteiskunnassa voi kokea olevansa täysivaltainen jäsen vain, kun on edes jossain määrin verkostoitunut. Sosiaalinen media ei

riitä, vaan jaksamisessa auttavat ihan perinteiset kirjasto-, puisto- ja perhekerhokohtaamiset. Pelkästään se, että on yhteys neuvolaan ja muihin perheen tarvitsemiin viranomaisiin, on tarpeellista verkostoitumista. Haastattelutulosten mukaan ensikodin asiakasperheet eivät tunne riittävästi tarvittavia palveluja. Uskon, että laajentamalla perspektiiviä moni ensikodin asiakasvanhempi voisi saada elämäänsä uudenlaista sisältöä. Itsenäisellä yrittämisellä, omiin asioihin vaikuttamalla ja onnistumisella he voivat päästä lähemmäs sitä tunnetta, jota kutsumme voimaantumiseksi. Voimaantuessaan ihminen pääsee aina hieman lähemmäksi elämänhallinnan tunnetta.

Myönnettäköön, että näkökulmani on ja koko hankkeeni on tehty hyvin optimistisella ajatuksella. Mutta innostamalla, kokeilemalla ja pitämällä mielen avoimena voi löytää perhetyöhön keinoja ja työkaluja auttaa perheitä. Perheiden hyvän itsetunnon ja motivoitumisen syöttämiseksi voivat riittää pieniltäkin tuntuvat asiat. Vanhemmuudessa hyvää oloa tuo tieto ja tunne siitä, että pystyy täyttämään lapsensa tarpeet ja selviytymään arjen vaativissa tilanteissa.

Koska sain itse vaikuttaa aiheeseen, kiinnostukseni pysyi yllä koko työskentelyn ajan. Arvostan suuresti ensikodissa tehtävää työtä. Minua inspiroi ajatus, että elämän ensimetreillä koko perheelle luodaan mahdollisuus muutokseen ja seuraavalla sukupolvella asiat voisivat olla hieman paremmin. Käytännönläheisenä ihmisenä pidin tärkeänä sitä, että opinnäytetyöni tuloksena syntyy jotain konkreettista, käsin kosketeltavaa. Haluan nähdä työni tuloksen, joten käteen sopivan oppaan laatiminen oli minulle antoisaa.

Opinnäytetyöprosessi on vaatinut pitkäjänteisyyttä, kärsivällisyyttä ja organisointikykyä. Ison ja pari vuotta kestävässä prosessin aikana huomasin, että aihe ja työ olivat jatkuvasti mielessäni, vaikka vain taustalla, tehdessäni muitakin asioita. Työn tekeminen yksin oli oma valinta ja sopi minulle hyvin. Välillä kirjoittaessani raporttia kuitenkin mietin, kuinka hyvä olisi olla joku jonka kanssa keskustella ja pohtia tekstiä. Yksin tehdessäni olen saanut onneksi itse vaikuttaa oman työni aiheeseen ja kulkuun sekä aikatauluihin. Koska minulla on

ollut tunne siitä, että itselläni on kaikki narut käsissäni työni suhteen motivaatio on säilynyt koko prosessin ajan.

LÄHTEET

- Antikainen, Ingrid 2007. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Annukka Armanto ja Paula Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi. 375–382.
- Ensi- ja turvakotien liitto ry, 2010a. Liitto. Viitattu 10.12.2010.
www.ensijaturvakotienliitto.fi>Liitto
- Ensi- ja turvakotien liitto ry, 2010b. Liitto. Viitattu 10.12.2010.
www.ensijaturvakotienliitto.fi>Liitto>Rahoitus
- Ensi- ja turvakotien liitto ry, 2010c. Liitto. Viitattu 10.12.2010.
www.ensijaturvakotienliitto.fi>Liitto>Yhteistyö
- Heinänen, Aira 2002. Ensikodin kasvutarina 1942–2002. Helsingin ensikoti 60 vuotta. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Helsingin Ensikoti ry 2009. Helsingin Ensikoti ry. Toiminta 2009. Yhdistyksen toimintakertomus.
- Helsingin Ensikoti ry 2010. Perheksiköt Kaneli ja Triangeli. Viitattu 1.12.2010.
www.helsinginensikoti.fi>Ensikotitoiminta>Helsingin ensikoti>Tietoa Perheksikkö Kanelista ja Triangelista.
- Hermanson, Elina 2007. Lapsiperheen oma kirja. Terveys syntymästä kouluikään. Helsinki: Duodecim.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Häggman, Kai 1996. Johdatus perhehistoriaan. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja II. Helsinki.
- Kangas, Ilkka. Elämänmuutos voi olla haaste elämään. Artikkelit Kuntoutuslehdessä. Kuntoutussäätiö.
- Kansanterveyslaki 1972/66.
- Kettunen, Reetta; Kähäri-Wiik, Raija; Vuori-Kemilä, Anne & Ihalainen, Jarmo 2003. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Porvoo: WSOY.
- Kivijärvi, Marja 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Pirkko Niemelä, Pirkko Siltala, Tuula Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 252–267.

- Laru, Suvi; Markova, Keijo ja Lankinen, Kari 2010a. Väestöliiton Parisuhdekeskus. Siirtymävaihe vanhemmuuteen. Viitattu 10.12.2010. www.vaestoliitto.fi>Vanhemmuus>Tietoa vanhemmille>Parista perheeksi>Siirtymävaihe vanhemmuuteen.
- Laru, Suvi; Markova, Keijo & Lankinen, Kari 2010b. Väestöliiton Parisuhdekeskus. Vanhemmuuden vaikeus. Viitattu 10.12.2010. www.vaestoliitto.fi>Vanhemmuus>Tietoa vanhemmille>Parista perheeksi>Vanhemmuuden vaikeus.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lindholm, Marja 2007a. Neuvola osana perusterveydenhuoltoa. Teoksessa Annukka Armanto & Paula Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 19–23.
- Lindholm, Marja 2007b. Äitiysneuvolatyön järjestelmä. Teoksessa Annukka Armanto & Paula Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 33–37.
- Lindholm, Marja 2007c. Lastenneuvolatyön järjestelmä. Teoksessa Annukka Armanto & Paula Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 113–115.
- Lindholm, Marja 2007d. Neuvolatyön verkostot. Teoksessa Annukka Armanto ja Paula Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 26–30.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a. Perhe muuttaa. Viitattu 5.1.2011. www.mll.fi>Perheille>Vanheppainnetti>Tukivinkkejä arjen tilanteisiin>Perhe muuttaa.
- Pohjola, Kirsi 2005. Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Mikko Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: PS-kustannus, 43–56.
- Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY
- Savolainen, Reijo 1993. Elämäntapa, elämänhallinta ja tiedonhankinta. Arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuksen viitekehysten hahmottelua. Tampereen yliopiston kirjastotieteen ja informatiikan laitoksen tutkimuksia. Tampere: Tampereen yliopisto.

Selkokeskus i.a. Ohjeita kirjoittajille. Viitattu 2.12.2010.

www.papunet.net/selkokeskus>Teoriaa>Ohjeita kirjoittajille.

Siltala, Pirkko 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa Pirkko Niemelä, Pirkko Siltala & Tuula Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 16–44.

Sinkkonen, Jari 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Pirkko Niemelä, Pirkko Siltala, Tuula Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 92–106.

Stern, Daniel 1982. Ensimmäinen ihmissuhde. Gummerus: Jyväskylä.

Tilastokeskus 2010. Perheiden määrä kasvaa edelleen. Viitattu 2.12.2010.
www.stat.fi>Tilastot
asiasanoittain>Perheet>Julkistukset>Perheiden määrä kasvaa edelleen.

Tilastokeskus i.a. Käsitteet ja määritelmät. Viitattu 2.12.2010.

www.stat.fi>Tilastot asiasanoittain>Perheet>Käsitteet ja määritelmät.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Viertola-Cavallari, Ritva 2009. Italiasta tuli kohtaloni. Teoksessa Päivi Oksi-Walter, Jonna Roos & Ritva Viertola-Cavallari Monikulttuurinen Perhe. Helsinki: Otava, 13–60.

Vilén, Marika; Hansen, Maija; Janhunen, Tarja; Kytöpuu, Katri; Salo, Saara; Seppänen, Paula; Seppänen, Sami & Tapio, Nina 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Marika Vilén, Paula Seppänen, Nina Tapio & Riikka Toivanen (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 9–57.

Väestöliitto 2007. Pirjo Paajanen. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Perhebarometri 2007. Helsinki: Väestöliitto.

Liite 1: TYÖNTEKIJÄHAASTATELU

KOTIUTUMINEN ENSIKODISTA

- Kertoisitko lyhyesti perheen kotiutumisprosessin Ensikodista?
- Mitä palveluita perhe mielestäsi tarvitsee kotiutumisen jälkeen?
- Minkälaiset verkostot Ensikodista kotiutuvilla perheillä on ympärillään kokemuksesi mukaan? (Viranomaiset, sukulaiset, ystävät?)

PALVELUTIETOUS

- Minkälaisia perheiden palveluita asiakkaat kokemuksesi mukaan tuntevat seuraavilta aihealueilta: Sosiaalipalvelut
 - Terveyspalvelut
 - Harrastustoiminta
- Miten sinun tietojesi mukaan asiakkaat saavat tietoa tarvitsemistaan palveluista?
- Mistä palveluista asiakkaat tarvitsisivat mielestäsi enemmän tietoa?
- Miten tietoa voisi mielestäsi lisätä?

TIEDONHAKU

- Miten asiakkaat etsivät tietoa?
- Oletko saanut palautetta asiakkailta siitä, onko tiedon etsintä heidän mielestään helppoa tai vaikeaa?
- Ovatko jo kotiutuneet asiakkaat yhteydessä Ensikodin työntekijöihin kysyen tietoa palveluista? Jos, niin mistä palveluista?

HYÖTY JA OSALLISTUMINEN

- Miten kotiutuvat asiakkaat hyötyisivät siitä, että heillä olisi enemmän tietoa perheiden palveluista sekä harrastus- ja viriketoiminnasta kotikaupungissaan?

Liite 2: ASIAKASHAASTATTELU 1 (Ensikodissa asuva asiakas)

KOTIUTUMINEN ENSIKODISTA

- Mitä palveluita uskot tarvitsevasi Ensikodista kotiutumisen jälkeen?
- Minkälainen verkosto sinulla on ympärilläsi kun kotiudut Ensikodista?
Esimerkiksi viranomaiset, sukulaiset, ystävät?

PALVELUTIETOUS

- Minkälaisia perheiden palveluja tunnet seuraavilta aihealueilta

Sosiaalipalvelut

Terveyspalvelut

Harrastustoiminta

- Miten olet saanut tietoa tarvitsemistasi palveluista?
- Mistä palveluista haluaisit enemmän tietoa?
- Kuinka tietoa voisi mielestäsi lisätä?

TIEDONHAKU

- Miten etsit tietoa eri palveluista?
- Onko tiedon etsintä mielestäsi helppoa tai vaikeaa?
- Uskotko Ensikodista kotiutumisen jälkeen olevasi yhteydessä työntekijöihin kysyen tietoa palveluista?

HYÖTY

- Miten uskot voivasi hyötyä siitä, että sinulla olisi enemmän tietoa perheiden palveluista sekä harrastus- ja viriketoiminnasta kotikaupungissasi?

Liite 3: ASIAKASHAASTATTELU 2 (Ensikodista kotiutunut asiakas)

KOTIUTUMINEN ENSIKODISTA

- Mitä palveluita olet tarvinnut Ensikodista kotiutumisen jälkeen?
- Minkälainen verkosto sinulla on ympärilläsi nyt Ensikodista kotiutumisen jälkeen? Esimerkiksi viranomaiset, sukulaiset, ystävät?

PALVELUTIETOUS

- Minkälaisia perheiden palveluja tunnet seuraavilta aihealueilta
 - Sosiaalipalvelut
 - Terveyspalvelut
 - Harrastustoiminta
- Miten olet saanut tietoa tarvitsemistasi palveluista?
- Mistä palveluista haluaisit enemmän tietoa?
- Kuinka tietoa voisi mielestäsi lisätä?

TIEDONHAKU

- Miten etsit tietoa eri palveluista?
- Onko tiedon etsintä mielestäsi helppoa tai vaikeaa?
- Oletko kotiutumisen jälkeen ollut yhteydessä Ensikodin työntekijöihin kysyen tietoa palveluista? Jos olet, niin mistä palveluista?

HYÖTY

- Miten uskot voivasi hyötyä siitä, että sinulla olisi enemmän tietoa perheiden palveluista sekä harrastus- ja viriketoiminnasta kotikaupungissasi?

Helsingin alueen palveluja

VAUVAPERHEELLE

HÄTÄNUMEROT

AMBULANSSI, POLIISI

112

MYRKYTYSTIETOKESKUS

(09) 471 977

HELSINGIN ENSIKOTI

Toimisto puh: 09 77 42 460

Triangeli puh: 09 77 42 4631

Kaneli puh: 09 77 42 4641

BabyBlues puh: 09 77 42 4623

Perhetalo puh: 09 77 42 4666

Varvara puh: 09 77 42 4660

Pesä puh: 09 68 31 8980

Oulunkylän Ensikoti puh: 09 72 06 630

Reittiopas

- Reittiopas neuvoo, kuinka pääset liikkumaan Helsingissä paikasta toiseen. Reittiopas huomioi bussit, metrot, junat ja raitiovaunut.
- Mene internettiin osoitteeseen www.reittiopas.fi
- Kirjoita hakukenttään osoite, josta olet lähdössä ja osoite, johon olet menossa.Paina "hae".
- Reittiopas kertoo sinulle parhaimmat ja nopeimmat reitit päästä perille julkisilla kulkuneuvoilla.

Kartta

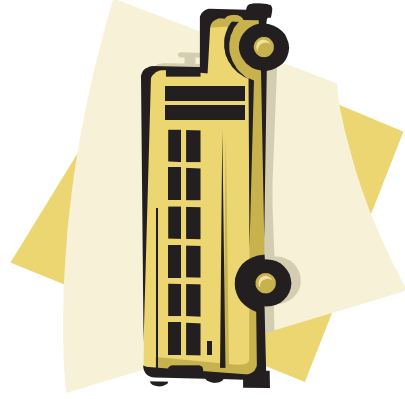
- Hyvän kartan Helsingistä löydät internet-sivulta www.maps.google.fi
- Kirjoita hakukenttään Helsinki.

KUINKA LÖYDÄN PERILLE??

Lastenvaunujen kanssa kulkeva aikuinen matkustaa ilmaiseksi bussissa, metrossa, junassa ja raitiovaunussa. Ilman lastenvaunuja matkustava maksaa matkasta kertamaksun tai käyttää matkakorttia.

Matkakortti

- Matkakortin avulla voit kulkea kaikissa julkisissa kulkuneuvoissa.
- Matkakortin voi ostaa HKL:n palvelupisteistä, esimerkiksi Rautatientorilta. Se maksaa 5 euroa. Mukaan tarvitset henkilöilystodistuksen.
- Matkakorttiin voit ostaa joko aikaa tai arvoa esimerkiksi R-kioskilta. Sitten sitä voi käyttää kaikissa julkisissa kulkuneuvoissa.

SISÄLLYS:

Tärkeät terveyspalvelut	sivu 4
Tärkeät sosiaalipalvelut	sivu 6
Luotettavaa lastenhoitoapua	sivu 10
Mukavia harrastuksia	sivu 11
Ilmaista puuhaa ja ulkoilua	sivu 14
Kuinka löydän perille??	sivu 18

TÄRKEÄT TERVEYSPALVELUT

Oma terveysasema:.....
.....
Oma terveydenhoitaja:.....
.....
Oma lääkäri:.....

Helsingin terveyskeskusvaihe puh: 09 310 5015

- Ma-pe klo 8 - 16
- Yhdistävät omalle terveysasemalle ja neuvolaan, kun kerrot asuinpaikkasi.

Terveysneuvontapuhelin puh: 09-10023

- Voit soittaa koska tahansa vuorokauden ympäri.
- Antavat ohjeita sairauksien hoitoon.
- Voit kysyä mitä vain lapsen terveyteen tai omaan terveyteen liittyen.

Lastenklinikan päivystys puh:09-10023 tai 09-4711

Osoite: Stenbäckinkatu 11, Helsinki

- Kun oma terveysasema on kiinni iltaisin, öisin ja viikonloppuisin, niin täällä hoidetaan lasten tapaturmat ja sairastumiset.

Kotieläinpuistot

Kotieläinpuistot ovat kivoja retkikohteita koko perheelle. Kotieläinpuistoissa voi tutustua maatilan eläimiin kuten sikoihin, lemmiin, lampaisiin, hevosiin ja kaneihin. Puistoihin on ilmainen sisäänpääsy. Hyvien kulkuyhteyksien päässä sijaitsevat esimerkiksi seuraavat kotieläinpuistot:

- Fallkullan kotieläintila Malmilla
Osoite: Malminkaari 24, 00099 Helsinki
Avoinna ke-pe klo 10-18 ja su klo 10-15.
Junalla Tapanilan asemalle ja sieltä kävely kotieläinpuistoon. Tai bussilla 76A tai 76B Malmilta ihan kotieläinpuiston viereen!
- Haltialan maatila Tuomarinkylässä
Osoite: Kuninkaantammentie
Kesäisin avoinna aamusta iltaan! Talvisin eläimiä voi käydä katsomassa sisätiloissa ma-pe klo 18 -20 sekä la-su 11-18.
Bussilla 67 päätepysäkille Torpparinmäkeen ja sieltä n. 1 kilometri kävelyä.

Perhekahvilat ja perhekerhot

Perhekahvilat ovat paikkoja, joissa äidit, isät ja lapset voivat kahvitella ja viettää aikaa yhdessä sen sijaan, että olisivat kotona yksikseen. Kahviloihin ovat kaikki tervetulleita! Siellä voi tutustua toisiin vanhempiin ja lapsiin ja saada uusia tuttuja. Perhekahvilaan voi mennä vauvan tai isomman lapsen kanssa. Usein perhekahvilassa on leikkipaikka isommille lapsille. Joissain perhekahvilloissa on tarjolla paljon ohjelmaa, kuten lastenvaate-esittelyjä, kirppistä ja retkiä. Monissa kahvilloissa on tarjolla myös pientä purtavaa muutaman euron hintaan.

Perhekahvilaita pidetään monesti lähipuistossasi tai asuinalueen asukastilassa. Usein neuvolan ilmoitustaululta löytyy ilmoitus lähimmästä perhekahvilasta, joten kannattaa vilkaista sieltä tai kysyä puiston henkilökunnalta! Perhekerhoja järjestetään monissa seurakunnissa. Toiminta on hyvin samankaltaista kuin perhekahvilloissa ja kaikki perheelliset voivat tulla mukaan viettämään aikaa! Lähikirjosta voi käydä kysymässä perhekerhon

Aikuisten päivystys: Haartmanin tai Marian sairaala, kun oma terveysasema on kiinni.

- Haartmanin sairaala
- Osoite: Haartmaninkatu 4, rakennus 12
- Puh: 09-310 63 231
- Marian sairaala
- Osoite: Lapinlahdenkatu 16, rakennus 15 c
- Puh: 09-310 67 468

Hammashoito

- Jokaisella asuinalueella Helsingissä on oma hammaslääkärin ajanvaraus puhelinnumero.
- Oman asuinalueesi hammaslääkärin puhelinnumeron saat helpoiten Terveysneuvontapuhelimesta puh:09-10023

Hammashoidon päivystys puh:09-10023

- Kun hammasta särkee ja hoitoon pitäisi päästä heti.
- Terveysneuvontapuhelimesta saat tietää juuri sinulle tarkoitetun ajanvarauspuhelinnumeron ja hammashoitolan sijainnin.

Apteekki, joka on aina auki vuorokauden ympäri:

- Yliopiston Apteekki
- Osoite: Mannerheimintie 96, Helsinki

TÄRKEÄT SOSIAALIPALVELUT

Oma sosiaalityöntekijä:.....
Muut tärkeät yhteyshenkilöt:.....
.....
.....

Sosiaalineuvonta S-INFO puh:09-3104 4000

- Avoinna ma-pe klo 10-16
- Voit kysyä mitä vain sosiaalipalveluista ja sosiaalipalvelujen hakemisesta.
- Neuvontaa esimerkiksi päivähoidon hakemiseen ja toimeentulotukiasioihin.

Sosiaalipäivystys puh: 020-696 006

- Avoinna ympäri vuorokauden.
- Saat tukea ja neuvontaa esimerkiksi omaan elämäntilanteeseen yllättävissä tilanteissa tai voit kysyä sosiaalipalveluista.

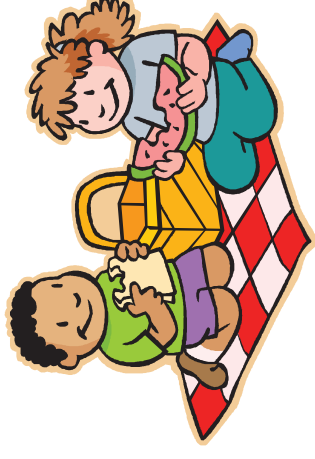
Kriisipäivystys puh: 09-310 44 222

- Avoinna ympäri vuorokauden.
- Kriisipäivystyksestä saa henkistä ensiapua ja tukea erilaisissa kriisitilanteissa, kuten esimerkiksi onnettomuuksien sattuessa.

Leikkipuistot

- Lähes kaikilla asuinalueilla on leikkipuisto, johon kaikki perheet ovat tervetulleita!
- Leikkipuistoissa saa viettää aikaa ulkona tai sisällä puiston aukioloaikoina.
- Puiston ulkolelut on tarkoitettu perheiden vapaaseen käyttöön!
- Joissakin leikkipuistoissa järjestetään kerhoja tai muuta toimintaa lapsille ja perheille.
- Löydät oman lähileikkipuistosi tiedot internet-sivuilta: www.hel.fi/leikkipuistot Vaitse sivulta otsikko Leikkipuistot alueittain.
- Voit myös mennä rohkeasti leikkipuiston työntekijöiltä kysymään, minkälaista toimintaa siellä järjestetään!

Kesällä monissa Helsingin puistoissa tarjotaan lapsille ilmainen, terveellinen lounas. Pakkaa siis lusikka, muovilautanen sekä juomapullo mukaan ja suunnatkaa kesäpäiväksi puistoon!

ILMAISTA PUUHAA JA ULKOILUA

Kirjastot

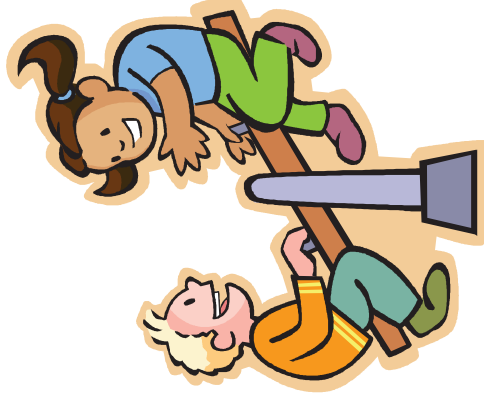
- Kirjastoon on mukava mennä lapsen kanssa viettämään aikaa esimerkiksi silloin, kun ulkona on kurja keli.
- Kirjastoissa on lapsille omia kirjoja ja monesti myös pieni leikkiinurkkaus.
- Monissa kirjastoissa järjestetään satuhetkiä, joissa kirjaston henkilökunta lukee lapsille satuja.
- Kirjoja ja lehtiä saa vapaasti lueskella kirjastossa. Löydät sieltä aina uusimmat vauvalehdet ja perhelehdet.
- Kirjastossa saa käyttää tietokonetta, tulostinta ja kopiokonetta!
- Käyttääksesi tietokonetta ja lainataksesi kirjoja tarvitset kirjastokortin, jonka voi pyytää henkilökunnalta. Kirjastokortti on ilmainen.
- Mene rohkeasti tutustumaan lähikirjastoosi tai etsi kirjastojen tietoja internetistä:
www.lib.hel.fi/kirjastot

Päivähoito

- Lapsen päivähoitoa on erilaista, esimerkiksi päiväkotihoito ja perhepäivähoito. Päiväkodissa lapset on jaettu ryhmiin ja heitä hoitaa monta aikuista. Perhepäivähoito tarkoittaa, että lastenhoitaja hoitaa lapsia omassa kodissaan.
- Lapsi voi olla hoidossa vain osan päivästä tai koko päivän. Myös iltahoito on joissain päiväkodeissa mahdollista.
- Päivähoitomaksu määräytyy tulojen ja hoitopäivän pituuden mukaan.
- Lapsi voi aloittaa päivähoidon aikaisintaan äitiysloman päättyessä, eli noin 9 kk:n ikäisenä.
- Päiväkotipaikkaa täytyy hakea ainakin neljä kuukautta ennen hoidon tarpeen alkamista.
- Päiväkotipaikkaa haetaan paperisella lomakkeella, jonka voi hakea päiväkodista. Lomakkeeseen kirjoitetaan se päiväkoti, johon toivoo lapsen pääsevän.

JATKUU SEURAAVALLA SIVULLA...

- Lomake palautetaan siihen päiväkotiin, johon toivoo lapsen pääsevän. Lomakkeen palautukseen on hyvä varata aika päiväkodin johtajalta.
- Päiväkoteihin voi myös soittaa suoraan ja tiedustella vapaita paikkoja. Kaikkien Helsingin päiväkotien osoitteet ja puhelinnumerot löydät internetistä osoitteesta: www.hel.fi Valitse vasemmalta otsikko [Sosiaali- ja perhepalvelut](#) ja sen jälkeä oikeasta reunasta otsikko [Päivähoito ja esiopetus](#). Kun valitset sitten vasemmalta otsikon [Kunnalliset päiväkodit](#) löydät tietoa päiväkotien sijainnista sekä yhteystiedot.

Äiti-vauvajumppa

- Äiti-vauvajumppa on aikuisen ja lapsen reipas liikuntatuokio yhdessä!
- Jumpassa äidille tulee hiki ja vauva saa nauttia liikkumisesta ja musiikista.
- Etsi äiti-vauvajumpparyhmiä internet-sivuilta: www.kirppanat.net

www.kalliolankansalaisopisto.fi Valitse sivuilta [otsikko Kurssit](#). Vasemmalle ilmestyy lista kurseista. Valitse [otsikko Liikunta](#) ja selaa kunnes löydät [Vauvajumpan](#).

Muskari

- Muskari on vauvan ja vanhemman mukavaa yhdessäoloa!
- Muskarissa vauva pääsee tutustumaan musiikkiin laulujen, lorujen ja soittimien avulla!
- Muskareita järjestetään edullisesti monissa paikoissa Helsingissä.
- Katso muskareita internet-sivuilta:

www.lastenliitto.fi/helsinki/138-muskarit

www.helsinginseurakunnat.fi/musiikki/kuorot
Klikkaa otsikkoa [Muskarit](#) niin löydät kirkkojen tarjoamat muskarit lapsille!

Mannerheimin Lastensuojeluliitto eli MLL järjestää monilla asuinlaeilla muskareita! MLL:n muskareita löytyy esimerkiksi Myllypurossa, Malmilla, Herttoniemessä, Oulunkylässä ja Haagassa. Löydät lisätiedot niistä [menemällä internet-sivuille: www.mll.fi/paikallisyhdistykset](#) ja valitse sieltä oman asuinalueesi tai lähialueesi internet-sivu. Asuinalueiden sivuilla kerrotaan, mitä kaikkia harrastuksia sinun lähelläsi järjestetään!

KELA (Kansaneläkelaitos)

- Lapsiperheiden tukien palvelunumero on 020-692 206
- Puhelin on avoinna ma-pe klo 8-18
- Palvelunumerosta saat neuvontaa KELA:n tukiin liittyvissä asioissa. Äitiyspäiväraha ja lapsilisä ovat KELA:n tukia.
- Voit myös itse etsiä tietoa KELA:n etuuksista ja palveluista lapsiperheille internet-sivuilta www.kela.fi ja valitse sieltä [Lapsiperheet](#)
- Voit myös mennä käymään lähimmässä KELA:n toimipisteessä. Toimipisteiden sijainnit löydät internet-sivuilta www.kela.fi ja valitse sieltä [Yhteystiedot](#).

Perheoikeudelliset asiat puh: 09-310 40 11

- Perheoikeudellisia asioita ovat esimerkiksi isyyden tunnustaminen sekä lapsen huoltajuutta ja tapaamisoikeutta koskevat asiat.
- Puhelinnumerosta sinulle neuvotaan, keneen sinun tulee olla yhteydessä.
- Kallion virastotalo
- Osoite: Toinen Linja 4 A, 6.kerros
Helsinki

LUOTETTAVAA LASTENHOITOAPUA

Joskus saattaa tulla tilanteita, jolloin tarvitset lastenhoitoapua vauvallesi. Tärkeää on valita hoitajaksi luotettava aikuinen. Lastenhoitopalvelua voi tilata kotiin maksua vastaan esimerkiksi seuraavista paikoista:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

- Lastenhoitajien välitys ja lisätietoja palvelusta puh:044 0303 301. Soittaa voi ma-pe klo 8-12 välisenä aikana.
- Hoitajalle maksetaan käteisellä.
- Hoitomaksu on alle 10€ per tunti.

HoivaNet

- Lastenhoitajien välitys puh:010 4222 100. Soittaa voi ma-pe klo 7.30-17 välisenä aikana.
- Paljon tietoa palvelusta löydät internet-sivuilta www.hoivanet.fi
- Internet-sivuilla on myös lastenhoitajien valokuvat ja esittelyt.
- Hoitomaksu on n. 25€ per tunti.

MUKAVIA HARRASTUKSIA VAUVAPERHEELLE

Vauvaperheille on tarjolla monenlaisia harrastuksia. Löydät paljon tietoa laittamalla internettiin hakusanaksi haluamasi harrastuksen sekä asuinapikkasi. Tässä kuitenkin muutama vinkki mukaviin harrastuksiin!

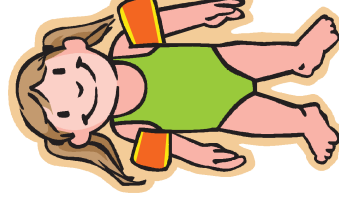
Vauvauinti

- Aloittaa voi kun vauva on 3-4 kk tai n.5 kg
- Vauvauinti on mukava koko perheen yhteinen harrastus!
- Aikaisempaa kokemusta ei tarvitse olla!
- Vauvauinnissa edetään vauvan tahtiin.
- Vauvauintia järjestetään Helsingissä useissa eri uimahalleissa.
- Katso vauvauintipaikkoja internet-sivuilta:

www.pikkudelfiinit.fi

www.vauvauinti.fi

www.simsalabim.fi

Services for baby-families

around Helsinki city

EMERGENCY TELEPHONE NUMBERS

AMBULANCE, POLICE
112

POISON INFORMATION SERVICE
(09) 471 977

HELSINKI'S MOTHER AND CHILD HOME

Office tel: 09 77 42 460
Triangeli tel: 09 77 42 4631
Kaneli tel: 09 77 42 4641
BabyBlues tel: 09 77 42 4623
Perhetalo tel: 09 77 42 4666
Varvara tel: 09 77 42 4660
Pesä tel: 09 68 31 8980
Oulunkylä Mother&Child home tel: 09 72 06 630

Journey Planner (Reittiopas)

- The Journey Planner in the internet is a service, that allows you to search public transport connections between selected locations.
- You only need to know the addresses where you are leaving from and where you are going to. The Journey Planner tells you the best and time-accurate way to get to your location.
- The Journey Planner covers buses, metro, tram and trains.
- Journey Planner in english: www.reittiopas.fi/en

Map of Helsinki

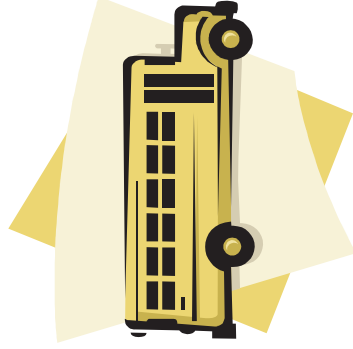
- You can find many maps of Helsinki in the internet. A simple and clear map of Helsinki is for example on www.maps.google.fi
- Type Helsinki in the searchfield.

HOW CAN I FIND MY WAY THERE??

Helsinki and its' surrounding areas have very good public transportation. Using the public transportation is free when you travel with a babypram. When you don't travel with a babypram you need to have a Travel Card (Matkakortti) or buy a single ticket.

Buying tickets in a Travel Card is cheaper and easier. You can get your own Travel Card from Travel Card service points, for example at the Helsinki Railway Station. It costs 5 euros and you need to have your identification card with you.

Once you have purchased the card you can load value or time in it at any R-kiosk. Paying your journey at a bus, metro, tram or train is then easy.

INCLUDING:

Important health care contacts	page 4
Important socialservice-contacts	page 6
Reliable babysitting-services	page 10
Hobbies for baby-families	page 11
Fun activities for baby-families	page 14
How can I find my way there??	page 19

IMPORTANT HEALTHCARE-CONTACTS

My health station:.....
My nurse:.....
My doctor:.....

Helsinki Health Centre tel: 09 310 5015 (switch)

- Monday-Friday 8am - 4pm
- They contact you to your local health station.

Telephone medical service tel: 09-10023

- Answers any time around the clock.
- Gives you medical advice and information on health care services.
- You can ask anything about your child's or your own health.

Children's Emergency Health Centre at

Lastenklinikka tel:09-10023 or 09-4711

Address: Stenbäckinkatu 11, Helsinki

- When your local health station is closed in the evenings and on weekends this is where children in need of urgent medical attention should be taken to.

Pharmacy, that is always open all day and night:

- Yliopiston Apteekki
Address: Mannerheimintie 96, Helsinki

Domestic Animal Farms

Domestic Animal Farms are fun places for families to make a daytrip to! Children will get to know animals like horses, cows, pigs and cats. Entrance is free of charge. Here are few examples:

- **Falkulla Domestic Animal Farm in Malmi**
Address: Malminkaari 24, 00099 Helsinki
Open for families Wednesday-Friday 10am-6pm and Sunday 10am-3pm.
Train to Tapanila station and continue by walking to the farm. Or take a straight bus 76A or 76B from Malmi.
- **Haltiala Domestic Animal Farm in Tuomarinkylä**
Address: Kuninkaantammentie
In summertime the farm is open from morning untill evening! During the wintertime animals are inside and families can visit the farm Monday-Friday 6pm-8pm and Saturday-Sunday 11am-6pm. Take the bus 67 and drive to the last stop and continue by walking 1 kilometer to the farm.

Familycafe and women's club

Familycafes are places where moms, dads and children can spend time together instead of being home alone. Everybody is welcome! You will get to know other parents and your child will get to play with other children! The action of the international cafe is based on values like equality, tolerance, cooperation and joy.

International familycafe in Sahrami

- Perhetalo Sahrami
- Address: Hakaniemenranta 14 B 00530 Helsinki
- Familycafe is open on Mondays and on Wednesdays, from 10am to 1pm
- Also activities for parents and children!
- Participating in activities is free of charge.
- For more information call 044 7289599

International Women's Club

- In Vuosaari, address: Vedenottamontie 6 (Playpark Mustakivi)
- Every Monday 9.30am-11.30am
- New friends, fun things to do and conversation around coffee table. Welcome!

Adults in need of urgent medical attention are attended to Haartman or Maria Hospital's Emergency Health Centre, when your local health station is closed in the evenings and on weekends.

- Haartman hospital
- Address: Haartmaninkatu 4, building 12
- Tel: 09-310 63 231
- Maria hospital
- Address: Lapinlahdenkatu 16, building 15 c
- Tel: 09-310 67 468

Dental care in Helsinki

- Every living areas in Helsinki city have their own reservation number to the dentist.
- When you need to make a reservation to the dentist, please check your correct telephone number from the Telephone medical service: 09-10023

Emergency Dental care:09-10023

- When you have tooth ache and you need urgent dental care and your local health station is closed
- From telephone medical service you will get a telephone number to a centralised appointment reservation. You will also receive information on where the dental care is provided.

IMPORTANT SOCIAL SERVICE-CONTACTS

My social worker:.....

Other important contacts:.....

Social Services Information S-INFO

tel:09-3104 4000

- Open Monday-Friday 10am-4pm
- You can ask anything about social services and how to apply social services
- Information on social welfare, care of children, elderly, disability benefits and income support.

Social Services for immigrants tel:09-3103 7577

- Open Monday-Friday 8.15am-4pm
- Information and guidance

Emergency Social Services tel: 020-696 006

- Open around the clock
- When you need information and guidance on social services or advice and counselling in a life situation.

Crisis emergency support tel: 09-310 44 222

- Open around the clock
- Provides mental first-aid and support in crisis situations, for example when accidents occur

Playparks

- Many areas in Helsinki has its own playpark, where everybody is invited!
- Playparks offer various activities inside and outside.
- The toys around playparks are for families' use!
- To find your nearest playpark go to the internetpages www.hel.fi/leikkipuistot Change the language into english from the upper corner, if you wish.
- You can also go straight to your nearest playpark and ask the staff, what kind of activities they offer to your family there!

In summertime many playparks offer children a free, healthy meal free of charge. So pack a spoon, a plate and something to drink and go spend a nice summerday in the park!

FUN ACTIVITIES FOR BABY-FAMILIES

Libraries

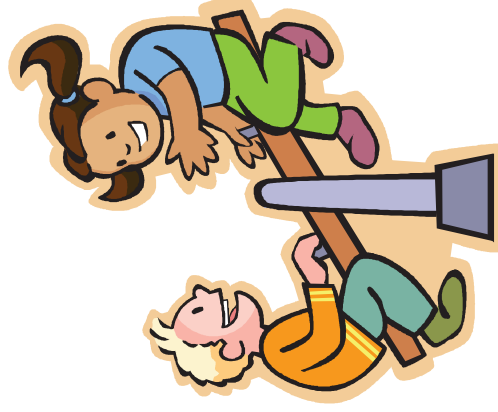
- Library is a great place to spend time with your baby for example when it is raining outside!
- In libraries you can find a lot of children's books and often a small playing area for children.
- You are welcome to read magazines and books for free in the libraries. You can always find the newest magazines there.
- You can also use the computer, printer and copymachine!
- To use the computer and to borrow books, you will need a librarycard. You can ask for a librarycard from the staff in a library. Librarycard is free of charge.
- Feel free to go and get to know Helsinki's libraries! More information, also in english (change the language from the upright corner): www.lib.hel.fi/kirjastot

Day care for children

- Helsinki provides good public day care for children.
- There are different forms of day care and many day care centres in Helsinki. Day care can be for half of the day or whole day. Also evening care is possible in some centres.
- Day care can be started when the baby is at least 9 months old.
- Charge of the care depends on your incomes and the amount of hours child spends in the care.
- Applying a day care place for your child can be done by filling a paper blanket. Blankets are available in day care centres.
- Applying the day care place needs to be done at least four months before you want the day care to start.

CONTINUES ON THE NEXT PAGE...

- After filling the paper, please return it to the day care centre. You can also call directly to the centres.
- A lot of info, addresses and telephone numbers can be found on the internet page: www.hel.fi
Change the language into english. Choose the topic Families and social services from the left. Then choose the topic Families, children and young people from the right.

Mother&baby gymnastics

- Mother&baby gymnastic is fun activity for both mom and baby!
- In mother&baby gymnastics moms will get sweaty and babies get to enjoy the movement and music!
- You can look for mother&baby gymnastic- courses in the internet (in finnish language: many different courses and lots of info):

www.kirppanat.net

Kalliolan Kansalaisopisto is an organization, that offers different kinds of courses for children and adults. Also mother&baby gymnastics! Call for more information tel: 09- 770 12310 or take a look at the internet page (in finnish language) www.kalliolkansalaisopisto.fi

Music-playschool

- Music-playschool is good time together for baby and parent!
- In music-playschool baby will get a chance to explore music with the help of singing, rhymes and playing instruments!
- Music-playschools are organised with low prices in many places around Helsinki.
- You can search finnish music-playschools in the internet:

www.lastenliitto.fi/helsinki/138-muskarit

The evangelical-lutheran church offers music-playschools in many parishes. Music-playschools (in finnish language):

www.helsinginseurakunnat.fi/musiikki/kuorot

Click on [Muskarit](#)

The Mannerheim League for Child Welfare (MLL) also organizes music-playschools in many areas in Helsinki. More information of MLL's activities for families you will find on the internetpages (in finnish language): www.mll.fi/paikallisyhdistykset By choosing the area where you live, you will see what kind of activity MLL offers close to you!

KELA (Kansaneläkelaitos)

- Phone service for families with children tel: 020-692 206
- Open Monday-Friday 8am-6pm
- Information on KELA's benefits, for example such as parental allowance, child benefit and child maintenance allowance.
- You can also look for information on KELA's internet-page www.kela.fi and choose english language from the upright corner.
- You can also visit your local KELA-office. All KELA-offices and addresses can be found on the internet-pages when you click on the topic [Contact us](#)

Family Law Matters tel: 09-310 40 11 (switch)

- Child welfare supervisors serve in paternity affairs of extramarital children and in affairs concerning children's maintenance and visiting rights
- You can ask for guidance and you will be contacted to the correct department
- Kallion virastotalo
Address: Toinen Linja 4 A, 6th floor
Helsinki

RELIABLE BABYSITTING-SERVICES

Sometimes you might face a situation, when you need a short term child care for your baby. It is important to choose a reliable adult to do that. Child care-services can be ordered for example on these places:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (The Mannerheim League for Child Welfare)

- Information on child care-service (also in english) tel:044 0303 301. You can call on Monday-Friday 8am-12am
- Cash payment to the babysitter.
- The payment is less than 10 euros per an hour.

HoivaNet

- Babysitters tel:010 4222 100. You can call on Monday-Friday 7.30am-5pm.
- Information about the child care-service in Finnish on internet-pages www.hoivanet.fi
- You can also find pictures and information of the babysitters on the internet-pages.
- The payment is about 25 euros per an hour.

HOBBIES FOR BABY-FAMILIES

Many hobbies can be found for baby-families in Helsinki. You can find a lot of information about hobbies by typing the hobbie you are intrested in on the web search. Here are some examples of hobbies for a baby-family!

Babyswimming

- You can start when the baby is 3-4 months old or weighs about 5 kg.
- Babyswimming is a fun hobby for the whole family!
- Earlier experience is not necessary!
- Every baby gets individual guidance.
- Babyswimming is organized in many swimminghalls in Helsinki.
- Take a look at the babyswimmingplaces on the internetpages:
www.pikkudelfiinit.fi (teaching also in english!)
www.simsalabim.fi (information also in english!)